Jaargang 115. Woensdag, 22 October 1856. No. 127.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD

voor de Stad en Provincie Groningen.

Bij deze Courant wordt verzonden: *Bijblad* no. 22, inhoudende: *Verslag van de handelingen der Provinciale Staten van Groningen.*

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* zijn voornemens, door hunnen GECOMMITTEERDE, *bij enkele inschrijving* aan te besteden:

Het verrigten van eenige WERKZAAMHEDEN aan de Ooster-Stadsschool in de St.-Jansstraat, met bijlevering van de vereischt wordende BOUWSTOFFEN, enz.

De Voorwaarden van Aanbesteding zullen van heden ter Secretarij dezer Gemeente ter lezing liggen, terwijl nadere inlichtingen te bekomen zijn aan het BUREAU van FABRIKAADJE op het Raadhuis; en AANWIJS zal plaats hebben op WOENSDAG den 22sten October 1856, des middags te 12 uur.

De op zegel geschreven Inschrijvingsbiljetten, ingerigt overeenkomstig de algemeene Voorwaarden, moeten vóór of uiterlijk op ZATURDAG den 25sten October 1856 aan het Raadhuis worden bezorgd.

De opening der Biljetten en de provisionele toewijzing aan den laagsten Inschrijver, onder nadere goedkeuring, zal in het openbaar plaats hebben op Maandag den 27sten October 1856, des voormiddags te tien uur, in een der Vertrekken van het Raadhuis.

GRONINGEN, 16 October 1856.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

STAATS-LOTERIJ.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* brengen bij deze, naar aanleiding eener Circulaire van den Heer COMMISSARIS DES KONINGS in deze Provincie, d.d. 11den October 1856, no. 1*b*, ter kennis van de Ingezetenen, dat Z. Exc. de MINISTER VAN FINANCIËN, bij besluit van den 1sten dezer maand, no. 27, Afdeeling Registratie en Loterijen, heeft vastgesteld de **231ste STAATS-LOTERIJ**, en dat bij die Resolutie onder anderen het navolgende is bepaald:

a. De toelating van splitters en debitanten zal moeten geschieden met inachtneming van de bepalingen in de Koninklijke besluiten van den 5den November 1818 (*Staatsblad* no. 37), den 13den dito 1827, no. 145, (*Staatsblad* no. 50), en no. 146 van den 6den Januarij 1831, no. 68, (*Staatsblad* no. 2), vervat;

b. De Directeur der Staats-Loterij zal van de uitgifte der bij het plan vermelde 1000 afgezonderde loten eene behoorlijke opgave aan den Minister inzenden, overeenkomstig de bepalingen, daaromtrent in zijne instructie vastgesteld.

c. De uitbetaling van eenen prijs of van eene premie zal door den Directeur der Staats-Loterij alleen kunnen bewerkstelligd worden tegen *overgifte* van het door hem afgegeven *oorspronkelijk lot*, waarop de prijs of premie gevallen is.

d. De Collecte der 231ste Loterij zal ten kantore van den Directeur der Staats-Loterij te 's Gravenhage geopend worden op Maandag den 27sten October 1856, en worden gesloten op Zaturdag den 8sten November 1856.

e. De trekking van de onderscheidene klassen zal geschieden veertien dagen de eene na de andere. Die van de *eerste* klasse der Loterij zal plaats hebben en geheel moeten afloopen op den 24sten, 25sten, 26sten en 27sten November 1856;

die der *tweede* klasse op den 8sten, 9den, 10den en 11den December 1856;

die der *derde* klasse op den 22sten, 23sten en 24sten dier maand;

die der *vierde* klasse op den 5den, 6den, 7den en 8sten Januarij 1857,

en die der *vijfde* of laatste klasse op den 19den, 20sten, 21sten, 22sten, 27sten, 28sten, 29sten en 30sten Januarij, den 3den, 4den, 5den, 6den, 10den, 11den, 12den en 13den Februarij 1857;

terwijl de laatste 100 nommers op Zaturdag den 14den Februarij 1857 zullen getrokken worden.

231ste STAATS-LOTERIJ,

van negenhonderd negentigduizend gulden.

Gearresteerd den 1sten October 1856, krachtens besluit van Z. M. den Koning der Nederlanden van den 30sten September 1856, no. 32.

Deze Loterij bestaat uit 20,000 Loten, uit 10,000 prijzen en 2 premiën.

De bepalingen vervat in het Reglement betrekkelijk de Loterij, gearresteerd den 13den October 1812, blijven in volle kracht, behoudens de verordeningen voorkomende in de Koninklijke besluiten van den 5den November 1818, no. 37 (*Staatsblad* no. 37), den 13den November 1827, no. 145 (*Staatsblad* no. 50) en no. 146, den 6den Januarij 1831, no. 68 (*Staatsblad* no. 2), en van den 27sten September 1856, no. 42 (*Staatsblad* no. 90).

EERSTE KLASSE. De inleg is ƒ 5.			TWEEDE KLASSE. De inleg is ƒ 12.		
1	Prijs van	ƒ 20,000	1	Prijs van	ƒ 20,000
1	» »	- 5,000	1	» »	- 5,000
1	» »	- 2,000	1	» »	- 2,000
2	Prijzen » ƒ 1,500	- 3,000	2	Prijzen » ƒ 1,500	- 3,000
5	» » - 1,000	- 5,000	5	» » - 1,000	- 5,000
5	» » - 400	2,000	5	» » - 400	- 2,000
5	» » - 200	- 1,000	5	» » - 200	- 1,000
15	» » - 100	- 1,500	15	» » - 100	- 1,500
1465	» » - 20	- 29,300	1465	» » - 30	- 43,950
1500	Prijzen bedrag.	ƒ 68,800	1500	Prijzen bedrag.	ƒ 83,450

DERDE KLASSE. De inleg is ƒ 14.			VIERDE KLASSE. De inleg is ƒ 16.		
1	Prijs van	ƒ 25,000	1	Prijs van	ƒ 25,000
1	» »	- 5,000	1	» »	- 5,000
1	» »	- 2,000	1	» »	- 2,000
2	Prijzen » ƒ 1,500	- 3,000	2	Prijzen » ƒ 1,500	- 3,000
5	» » - 1,000	- 5,000	5	» » - 1,000	- 5,000
5	» » - 400	- 2,000	5	» » - 400	- 2,000
5	» » - 200	- 1,000	5	» » - 200	- 1,000
15	» » - 100	- 1,500	15	» » - 100	- 1,500
1465	» » - 45	- 65,925	1465	» » - 65	- 95,225
1500	Prijzen bedrag.	ƒ 110,425	1500	Prijzen bedrag.	ƒ 139,725

VIJFDE KLASSE.
De inleg is ƒ 13, en ƒ 2 premie voor het Rijk.

1	Prijs van	ƒ 100,000
1	» »	- 50,000
1	» »	- 25,000
1	» »	- 10,000
1	» »	- 5,000
2	Prijzen » ƒ 2,000	- 4,000
3	» » - 1,500	- 4,500
50	» » - 1,000	- 50,000
55	» » 400	- 22,000
60	» » - 200	- 12,000
145	» » - 100	- 14,500
3680	» » - 70	- 257,600
4000	Prijzen bedragende	- ƒ 554,600
1	Premie toegevoegd aan den laatst uitkomenden der 60 hoogste prijzen	- 30,000
1	Premie voor het laatste lot	- 3,000
4002	Prijzen en Premiën bedragen	ƒ 587,600

BALANS.

Klasse.	Loten.	Inleg.	Ontvang.	Uitgaaf.	Prijzen.	Premiën.
1	20,000	ƒ 5	ƒ 100,000	ƒ 68,800	1,500	
2	18,500	- 12	- 222,000	- 83,450	1,500	
3	17,000	- 14	- 238,000	- 110,425	1,500	
4	15,500	- 16	- 248,000	- 139,725	1,500	
5	14,000	- 13	- 182,000	- 587,600	4,000	2
		ƒ 60	ƒ 990,000	ƒ 990,000	10,000	2

De trekking dezer Loterij geschiedt op de thans gebruikelijke wijze. Daartoe worden de 20,000 nommers, ieder afzonderlijk opgerold, in eene bus gestort, en daartegen, vóór de trekking van iedere der vier eerste klassen, de prijzen, en vóór de trekking der laatste klasse, de prijzen en nieten, in eene andere bus geworpen; zullende voorts telkens reize, wanneer uit de eerstgemelde bus een nommer wordt getrokken, ter zelfder tijd uit de laatstgemelde de voor hetzelve bestemde *prijs* of *niet* getrokken en beide overluid afgelezen worden.

De inleg is in de eerste klasse ƒ 5, in de tweede klasse ƒ 12, in de derde klasse ƒ 14, in de vierde klasse ƒ 16 en in de vijfde klasse ƒ 13, en zal daarenboven, bij den inleg van de laatste klasse, moeten worden betaald ƒ 2 premie, ten behoeve van het Rijk; doch van het voldoen dezer ƒ 2 zullen de loten, waarvan de volle inleg van ƒ 60 in eens betaald wordt, vrij wezen.

De houders der loten waarvan de volle inleg van ƒ 60 in ééns betaald is, ontvangen bij het trekken van eenen prijs in eene der vier eerste klassen, het door hen te veel betaalde terug.

De klassikale loten voor de eerste klasse zullen voor den inlegprijs verkrijgbaar zijn voor de houders van loten die in de laatste klasse der 230ste Loterij met *niet* zijn uitgekomen, mits tot het bekomen derzelve ten kantore van den Directeur der Staats-Loterij of van een der collecteurs aanvraag gedaan worde gedurende de collecte.

De verwisseling der ongetrokkene klassikale loten, op Maandag na het uittrekken van iedere klasse aanvang nemende, moet op verbeurde van het regt der verwisseling, des Vrijdags vóór de trekking der respective klasse zijn volbragt, waarnaar de inleggers ter voorkoming hunner schade zich zullen moeten gedragen.

De betaling der prijzen en premiën geschiedt aan den toonder van het lot, veertien dagen na het uittrekken van iedere klasse, onder korting ten behoeve van 's Rijks Schatkist van *vijftien* ten honderd van alle prijzen en premiën van één honderd gulden en daarboven, en van *tien* ten honderd van alle prijzen daar beneden.

Alle prijzen en premiën, welke niet worden afgehaald binnen *vier* jaren, te rekenen van den vijftienden dag na het uittrekken van de laatste klasse der Loterij waarin de prijzen of premiën gevallen zijn, vervallen zonder uitzondering aan 's Rijks schatkist; evenzeer vervalt aan 's Rijks schatkist het te veel betaalde op doorgefourneerde loten, welke in eene der vier eerste klassen met een prijs zijn uitgekomen, wanneer dat te veel betaalde niet binnen gemelden termijn van vier jaren is teruggevorderd.

De Directeur der Staats-Loterij zal bij den aanvang der collecte voor de 231ste Loterij een aantal van *een duizend* loten afzonderen, om daaruit aan ingezetenen van het Rijk, geen Loterijhandelaren, doch bekend zijnde loten voor eigene rekening te willen spelen, loten tegen inleg-prijs af te geven, mits de prijs van de alzoo afgegevene loten aan hem in ééns voldaan worde.

De loten mogen in geene andere deelen gesplitst worden, dan in *halve*, *vijfde*, *tiende* en *twintigste*.

Door de Collecteurs en gedelegeerden mag bij het verkoopen of verhuren van heele loten of gedeelten van dien niet meer gevorderd worden, dan:

BIJ VERKOOP VAN DOORGEFOURNEERDE LOTEN.

Voor de heele	loten	ƒ 69.00
» » halve	»	- 34.50
» » vijfde	»	- 13.80
» » tiende	»	- 6.90
» » twintigste	»	- 3.45

BIJ VERKOOP VAN KLASSIKALE LOTEN.

Voor de eerste klasse.		*Voor de tweede klasse.*	
Voor de heele loten	ƒ 14.00	Voor de heele loten	ƒ 26,00
» » halve »	- 7.00	» » halve »	- 13,00
» » vijfde »	- 2,80	» » vijfde »	- 5,20
» » tiende »	- 1,40	» » tiende »	- 2,60
» » twintigste »	- 70	» » twintigste »	- 1,30
Voor de derde klasse.		*Voor de vierde klasse.*	
Voor de heele loten	- 40 00	Voor de heele loten	ƒ 56,00
» » halve »	- 20,00	» » halve »	- 28,00
» » vijfde »	- 8,00	» » vijfde »	- 11,20
» » tiende »	- 4,00	» » tiende »	- 5,60
» » twintigste »	- 2,00	» » twintigste »	- 2,80

BIJ VERKOOP VOOR DE VIJFDE OF LAATSTE KLASSE,
DE ƒ 2 PREMIE DAARONDER BEGREPEN.

Gedurende de 1ste en 2de week.		*Gedurende de 3de en 4de week.*	
Voor de heele loten	ƒ 71,00	Voor de heele loten	ƒ 80,00
» » halve »	- 35,50	» » halve »	- 40,00
» » vijfde »	- 14,20	» » vijfde »	- 16,00
» » tiende »	- 7,10	» » tiende »	- 8,00
» » twintigste »	- 3,55	» » twintigste »	- 4,00

Zullende diegenen, welke de hierboven bepaalde prijzen hebben voldaan, indien hun lot niet wordt uitgetrokken in de klasse waarvoor het bestemd was, hun fournissement voor de volgende klasse kunnen voldoen gelijk het bij het Plan is vastgesteld, namelijk:

Voor de tweede klasse.		*Voor de derde klasse.*	
Voor de heele loten	ƒ 12,00	Voor de heele loten	ƒ 14,00
» » halve »	- 6,00	» » halve »	- 7,00
» » vijfde »	- 2,40	» » vijfde »	- 2,80
» » tiende »	- 1,20	» » tiende »	- 1,40
» » twintigste »	- 0,60	» » twintigste »	- 0,70
Voor de vierde klasse.		*Voor de vijfde of laatste klasse,* de ƒ 2 premie daaronder begrepen.	
Voor de heele loten	ƒ 16,00	Voor de heele loten	ƒ 15,00
» » halve »	- 8,00	» » halve »	- 7,50
» » vijfde »	- 3,20	» » vijfde »	- 3,00
» » tiende »	- 1,60	» » tiende »	- 1,50
» » twintigste »	- 0,80	» » twintigste »	- 0,75

BIJ VERHURING:

Voor de eerste klasse.		*Voor de tweede klasse.*	
Voor de heele loten	ƒ 4,00	Voor de heele loten	ƒ 8,00
» » halve »	- 2,00	» » halve »	- 4,00
» » vijfde »	- 0,80	» » vijfde »	- 1,60
» » tiende »	- 0,40	» » tiende »	- 0,80
» » twintigste »	- 0,20	» » twintigste »	- 0,40
Voor de derde klasse.		*Voor de vierde klasse.*	
Voor de heele loten	ƒ 10,00	Voor de heele loten	ƒ 14,00
» » halve »	- 5,00	» » halve »	- 7,00
» » vijfde »	- 2,00	» » vijfde »	- 2,80
» » tiende »	- 1,00	» » tiende »	- 1,40
» » twintigste »	- 0,50	» » twintigste »	- 0,90

Voor de vijfde of laatste klasse, 1ste week.

Voor de heele	loten	ƒ 18,00
» » halve	»	- 9,00
» » vijfde	»	- 3,60
» » tiende	»	- 1,80
» » twintigste	»	- 0 90

Zijnde verder de loten en gedeelten van dien gedurende de 2de, 3de en 4de *week* dezer klasse, alleen *in koop* verkrijgbaar.

GRONINGEN, 16 October 1856.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

De COMMISSIE uit het PROVINCIAAL GEREGTSHOF van *Groningen* tot het **afnemen** der **EXAMINA** van degenen die mogten verkiezen naar het **NOTARIS-AMBT** te dingen, zal te dien einde VACEREN, in een der VERTREKKEN van het HOFGEBOUW, op **Donderdag den zevenentwintigsten November eerstkomende**, en, zoo noodig, op daaraanvolgende dagen, telkens van af des vóórmiddags te tien uur.

De Adspiranten worden mitsdien uitgenoodigd om de VERZOEKSCHRIFTEN en BIJLAGEN, vermeld in art. 13 der Wet van den 9den Julij 1842, *Staatsblad* no. 20, op het Notaris-Ambt, vrachtvrij ter GRIFFIE van voormeld GEREGTSHOF in te leveren, vóór of uiterlijk op **den twaalfden November 1800 zesenvijftig.**

GRONINGEN, 21 October 1856.

Uit naam der Commissie,
De Procureur-Generaal bij het Provinciaal Geregtshof van Groningen:
R. H. EIJSSONIUS WICHERS.

NIEUWSTIJDINGEN.

NEDERLANDSCH WEST-INDIË.

In den loop der maand Maart is de graaf *van Medem*, ambassadeur van Z. M. den Keizer van Rusland aan het hof van Brazilië, met de Fransche stoomboot, van Cayenne te Paramaribo aangekomen. Naar aanleiding van hetgeen hij in andere landen heeft gezien, heeft de graaf met veel lof gewaagd van den aanleg der plantaadjen in Suriname, en betuigd, dat deze de vergelijking met andere inrigtingen, ook in die oorden, in welke men over verpligten arbeid kan beschikken, als in sommige Staten van Noord-Amerika, allezins kunnen doorstaan. De graaf heeft tevens verklaard, dat het te betreuren zou zijn, indien men, met eene altijd wenschelijke, maar overijlde en ondoordachte emancipatie, ook dat land zou blootstellen aan het verval en de onheilen, welke hij elders, als de gevolgen daarvan, had waargenomen.

— Volgens een onlangs uit Paramaribo ontvangen berigt, heeft een Portugees, die veel emigranten uit Madera en van de Kaapverdische eilanden naar Demerary had ingevoerd, zijne diensten aangeboden tot overbrenging naar Suriname van aanvankelijk vijfhonderd dier landverhuizers.

Hij zag kans, drie à vier duizend te engageren. Het bestuur had den aanbieder verwezen naar de planters, en deze hebben onmiddellijk met hem eene overeenkomst gesloten voor dien overvoer. De planters stelden zich voor, een verzoek aan den gouverneur in te dienen, om tegemoetkoming, bij wijze van voorschot, in de kosten van transport, en men vleit zich met eene gunstige beschikking. Ook zou men zich in aanraking stellen met den gouverneur van Madera, ten einde te verkrijgen, dat de engagementen op de mede te deelen voorwaarden op legale wijze worden gesloten, ter voorkoming van alle misverstand met, of teleurstelling van de zijde der landverhuizers.

RUSLAND.

Een brief uit Petersburg geeft eenige ophelderingen omtrent het gerucht, dat voor eenigen tijd in omloop was, dat een Russisch eskader naar de Middellandsche zee zoude stevenen. Daaruit blijkt, dat werkelijk eenige vaartuigen Kroonstad zullen verlaten, maar alleen met het doel, om elk een station in de Middellandsche zee in te nemen en zich, volgens een gebruik van voor den oorlog in het Oosten, ter beschikking te stellen van de Russische diplomatieke agenten te Napels, te Athene en te Konstantinopel. Insgelijks is een fregat ter beschikking gesteld van de Keizerin-weduwe, gedurende haar verblijf te Nizza.

— Het wordt bevestigd, dat de Russen eene nederlaag, door de Circassiërs hebben geleden bij Leba. *Sefer*-pacha heeft aan 30,000 Russen bij die gelegenheid het hoofd geboden, 800 Russen krijgsgevangen gemaakt en 16 stukken geschut veroverd.

Een ander gevecht heeft ook nog tusschen de Russen en Circassiërs bij Kauban plaats gehad. De Russen zijn daarbij mede geslagen en hebben 5 stukken geschut verloren.

— In den *Donau*, een Oostenrijksch weekblad, leest men het volgende omtrent den tegenwoordigen staat van Sebastopol:

» Sebastopol vertoont nog immer het beeld der verwoesting; er is slechts een gering getal huizen bewoonbaar, namelijk die, welke de Franschen na de inneming der stad voor zichzelven hadden in orde gebragt. Van eene bevolking ziet men niet het minste blijk; alleen de noorder-forten worden bewoond door een garnizoen, samengesteld uit de overblijfselen der scheeps-equipages.

» De straten zijn letterlijk overdekt met kogels en brokstukken van bommen, de omstreken als 't ware met mortieren geplaveid. In de voorstad der marine is een detachement militairen sedert weken bezig met het zoeken van niet gesprongen bommen."

TURKIJE.

De dagbladen van Weenen bevestigen, dat in die stad eene dringende nota van de Fransche regering ontvangen is, betreffende de ontruiming der vorstendommen door de Oostenrijksche troepen.

In weerwil hiervan, bespeurt men aan de zijde van Oostenrijk geenerlei geneigdheid om aan dat verlangen te voldoen, hetgeen op de aanstaande Parijsche conferentiën, vrij hevige debatten zal doen ontstaan. En ofschoon Oostenrijk zich dan toch wel zal moeten onderwerpen aan hetgeen daarover in de conferentiën nader zal worden besloten, zal het echter aan de ontruiming dier vorstendommen de voorwaarde knoopen, dat de Westersche mogendheden ook gelijktijdig een einde aan de bezetting van Griekenland maken en zich tevens onthouden zullen, van verdere inbreuk op de regten van Napels en andere onafhankelijke staten. Wat deze mogendheden in anderen laken, zullen zij toch wel niet als een privilegie of regt voor zich zelven kunnen eischen en verdedigen. Men mag met grond verwachten, dat de overige mogendheden, welke met opzigt tot de ontruiming dier vorstendommen, zich aan de zijde van Frankrijk zullen scharen, daarentegen, wat Griekenland en Napels betreft, gewis de zijde van Oostenrijk zullen kiezen; zij zullen hiertoe des te bereidwilliger zijn naar mate Oostenrijk ter zake van deze vorstendommen, vroeger zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Niet tevreden met het herstel van den ouden staat van zaken in dezelve, verlangde de Turksche regering de vermeerdering der jaarlijksche schatting tot bijna op het dubbele der vroegere som, het sloopen en opheffen van alle vestingwerken en quarantaine maatregelen op de linker Donauoever, en wijders de verklaring der groote mogendheden, dat deze vorstendommen werkelijke bestanddeelen van het Ottomanische rijk zijn. Het was voornamelijk ten gevolge van de nadrukkelijke opmerkingen van Oostenrijk, dat deze eischen niet alleen tegen elk begrip van regt en billijkheid aandruischten, maar tevens alle belanghebbenden zouden benadeelen, dat de Porte van dezelve heeft afgezien

Volgens laatste tijdingen uit Konstantinopel, loopende tot den 12den dezer, zijn de moeijelijkheden omtrent Bolgrad en het Slangen-eiland, in stede van uit den weg te zijn geruimd, gelijk men reeds heeft beweerd, van meer ernstigen aard geworden.

ITALIË.

De Fransche *Moniteur* heeft thans zijn stilzwijgen afgebroken over de Napelsche kwestie en bevat het reeds sedert eenige dagen verwachte manifest aangaande die aangelegenheid. Daarin wordt gezegd, dat, bij het sluiten van den vrede te Parijs, het congres tevens zijne aandacht heeft gewijd aan de mogelijke oorzaken, die tot rustverstoring in Europa zouden kunnen leiden, en wel insonderheid wat Italië, Griekenland en België betreft. De gemaakte opmerkingen werden overal met welwillendheid ontvangen; alleen Napels verwierp ze. De maatregelen van gestrengheid, die door de Napelsche regering worden toegepast, brengen Italië in onrust, en stellen het overige Europa aan onaangenaamheden bloot, zoodat het niet langer mogelijk is, de diplomatieke betrekkingen met den Koning van Napels te onderhouden. De eskaders van Frankrijk en Engeland zijn niet vereenigd tot interventie of om vijandelijkheden te plegen, maar worden gezonden als een maatregel van bescher-

ming der in de Beide Siciliën gevestigde Fransche en Engelsche onderdanen. De verschijning der eskaders moet geenszins strekken tot aanmoediging van pogingen om de bestaande regering omver te werpen.

Indien het Napelsche kabinet zijn belang inziet, dan zullen beide mogendheden zich gelukkig achten de wederzijdsche betrekkingen weder aan te knoopen.

Naar luid der Italiaansche dagbladen, zijn in Napels de beursleden en allen die eigendommen hebben zeer bevreesd voor opstand en plundering. In Sicilië moeten de beambten moedeloos zijn en moet de geestelijkheid zonder omwinden hare sympathie voor de liberale zaak aan den dag leggen. Koning *Ferdinand* hoopt intusschen zooveel oorlogsmateriëel in Gaëta bijeen, dat deze een krijgszuchtig aanzien heeft, evenals in 1848 en 1849.

— Men meldt uit Rome, dat de Paus, verontrust over de gevolgen, welke de gebeurtenissen te Napels voor den Kerkelijken Staat kunnen hebben, conferentiën met den Franschen gezant, graaf *de Rayneval*, heeft gehad, die echter zoodanige inlichtingen en mededeelingen moet hebben gedaan, dat de Paus ten slotte is gerust gesteld.

— Den 9den dezer werden de werken van den spoorweg tusschen Rome en Civita-Vecchia plegtig ingewijd. De aartsbisschop mgr. *Tizzoni* hield bij deze gelegenheid eene korte toespraak, waarin hij het streven van den Paus om de nijverheid te begunstigen prees en op het gewigt van dezen spoorweg wees, naardien men spoediger tot »het middelpunt der waarheid" kon naderen.

SPANJE.

Men ontvangt thans uit Madrid omstandige berigten omtrent de plotselinge kabinetsverandering, waardoor de maarschalk *Narvaez* weder aan het hoofd des bewinds gebragt is. Zij stemmen in de hoofdzaak overeen: de Koningin liet hare voorkeur voor dien staatsman duidelijk en openlijk blijken, en hierom hebben de maarschalk *O'Donnell* en zijne ambtgenooten aan Hare Majesteit eene gelegenheid aangeboden om hen te ontslaan. Volgens den berigtgever van het Parijsche *Journal des Debats*, komt de zaak hier op neer:

De Koningin had na het voorgevallene tusschen *Narvaez* en *Guell y Rente* (waarvan wij in ons vorig nommer hebben gesproken) eigenhandig aan den eersten geschreven »om hem te verbieden te vechten en zijn kostbaar leven bloot te stellen, dat zij voor grootere dingen wilde bewaren." Dit reeds verontrustte *O'Donnell* zeer, en toen nu de Koningin zich op het bal ten hove den 10den dezer gegeven, zijns inziens te veel met *Narvaez* bezig hield, en dezen met meer onderscheiding bejegende dan hem, klom het misnoegen van *O'Donnell* zoo zeer, dat hij haar toevoegde: »Mevrouw, ik zie dat hier twee kabinetspresidenten zijn, een regtens, die ben ik, de andere feitelijk en dat is de maarschalk *Narvaez*;" waarop hij zich verwijderde, en den volgenden dag zijne ambtgenooten te zamenriep, die met hem erkenden dat hunne stelling zeer hagchelijk en opheldering van de zijde der Koningin zelve noodzakelijk was. De maarschalk ging derhalve des avonds naar het paleis, gaf de vrees der ministers te kennen en eindigde met het aanbod van hun gezamenlijk ontslag, waarop H. M. in beleefde bewoordingen antwoordde, maar zonder haar leedwezen over zoodanig besluit ook slechts eenigermate te kennen te geven.

Zondag morgen kwamen de ministers andermaal bijeen en besloten, na het verslag van het hoofd van den ministerraad aangehoord te hebben, nog dien zelfden avond stellig hun ontslag in te dienen. Men zegt dat H. M., toen zij vernam dat hare raadslieden in hun besluit volhardden, sterk aangedaan, ja tot tranen toe geroerd was. Ook zou zij jegens *O'Donnell* betuigd hebben, nooit de diensten te zullen vergeten, door hem aan den troon en het land bewezen, maar dat zij het voegzaam achtte het bewind der openbare zaken aan andere handen toe te vertrouwen.

Volgens eene andere lezing was de desamortisatiewet eene hoofdoorzaak van de spanning. De Koningin wilde die geheel en al hebben afgeschaft, waarin de ministers niet konden toestemmen. Daarbij hadden de ministers zich te veel laten voorstaan op de voorspraak van Keizer *Napoleon*, 'tgeen der Koningin moest hinderen, en toen *O'Donnell* nu, steunende op dien magtigen voorstander, na de oplettendheid door de Koningin op het bal aan *Narvaez* verleend, aan H. M. eene bepaalde beslissing vroeg, door zijn ontslag aan te bieden, als de Koningin het behoud van een deel der desamortisatiewet niet goedkeurde, was de keus niet moeijelijk. De Koningin greep haastig de gelegenheid aan, die haar zoo goedwillig werd aangeboden, om zich los te maken van een man, die wel is waar pas de monarchie gered had, maar die toch nog te zware oude schulden had, om met goede oogen aan 't hof te worden gezien.

Wat men van *Narvaez* heeft te wachten, geven de eerste maatregelen van het nieuwe bewind reeds te kennen, en de liberalen beginnen zelfs reeds hunne vrees te openbaren voor verbanning. *O'Donnell* gaat naar 't buitenland, generaal *Dulce* ontvlugt het gevaar te Saragossa of Santander, om spoedig naar Frankrijk te kunnen ontkomen, en een aantal der hoofdambtenaren van de liberale partij zijn reeds vervangen. Trouwens *Narvaez* heeft te kennen gegeven, dat hij *uitnemend* behoudend zijn bestuur zal voeren, en dat moet in zijn mond wel wat beteekenen. Toch zijn er, die nog vertrouwen in zijn bewind schijnen te stellen.

Zelfs het *Journ. des Déb.*, hem een der meest verlichte en krachtige mannen, een der verdienstelijkste staatslieden van Spanje noemende, zegt, dat hij den toestand ten volle kent, in 't bijzonder aan de zaak van Koningin *Isabella* en de grondwettige kroon van Spanje gehecht is, en behoort tot de ware koningsgezinde partij, die behoudend en liberaal tevens is en, zonder toe te geven aan de dwaze eischen van verblinde royalisten, ook de buitensporigheden der revolutionnaire fractien weet te bedwingen. Reeds van 1844 tot 1846 en van 1847 en 1851 president van het ministerie, is onder zijn bewind ook de constitutie van 1845 vervaardigd, die met enkele wijzigingen reeds door den minister *Rios Rosas* was aangenomen en die in der tijd door den minister *Pidal* werd zaamgesteld. — Moge het blad juist zien. De eerste handelingen van het nieuwe kabinet, in ons vorig nommer medegedeeld, strekken evenwel niet ter bevestiging van dit gunstig oordeel.

Het misnoegen over de wederoptreding van *Narvaez* is te Madrid en elders in Spanje bij velen zeer groot, en men ducht het uitbreken van nieuwe troebelen.

Bij voortduring zijn te Madrid geruchten in omloop, dat de regering nog veel verder zal gaan dan men aanvankelijk gedacht had, en dat het voornemen bestaat om zelfs de laatste sporen van de constitutionele instellingen te doen verdwijnen.

DUITSCHLAND.

De Pruissische regering heeft aan hare vertegenwoordigers bij de Duitsche regeringen eene circulaire gezonden betreffende de zaak van Neufchatel. Dit stuk moet beschouwd worden als voorbereidend voor het aan de bondsvergadering in te dienen voorstel, hetwelk strekken zal om van de bondsvergadering eene bepaalde erkenning te erlangen van het regt van Pruissen op Neufchatel. De latere stappen, welke in deze zaak moeten gedaan worden, zullen afhankelijk zijn van hetgeen de Parijsche conferentie te dezer zake zal beslissen.

— Het verdient de aandacht, dat de universiteit te Berlijn onder hare professoren niet minder dan *vierentwintig* telt die van het Jodendom tot de Evangelische kerk zijn overgegaan. Van de vijf regters in het hoogste geregtshof aldaar zijn niet minder dan *drie* gedoopte Joden. Bij de verhouding van de Christelijke bevolking aldaar tot de Joodsche, die staat als 40 tot 1, zou deze verstandelijke verhouding onbegrijpelijk zijn, indien men niet wist, dat in Pruissen uitstekende talenten van het Israëlietische kerkgenootschap door zoodanige betrekkingen als het ware worden omgekocht, waarschijnlijk niet zelden ten nadeele van nog grootere talenten van Christelijke afkomst.

— De onlangs te Krakau overleden graaf *v. Leiningen*, welke de Protestantsche godsdienst beleed en wiens familiegraf gelegen was midden op het algemeene kerkhof, is in dit graf ter aarde besteld met de bij die eeredienst gebruikelijke plegtigheden, zonder dat daartegen van de zijde der Katholijke geestelijkheid bezwaren zijn geopperd. Men vleit zich, dat dit voorbeeld van verdraagzaamheid goede vruchten zal dragen.

DENEMARKEN.

De ministeriële crisis is ten einde: al de leden van het oude kabinet zijn aangebleven, met uitzondering van den heer *Bang*. De heer *Andrae* is president van den raad; de heer *Unsgaard*, minister van het binnenland, zal ook het ministerie van oorlog en dat van de binnenlandsche zaken van Sleeswijk besturen.

De Sondtol-kwestie is tegenwoordig aan de orde van den dag, ofschoon het berigt, dat Engeland deswege eene afzonderlijke overeenkomst met Denemarken gesloten heeft, niet wordt bevestigd en de eindbeslissing dus niet zoover is gevorderd, als men voor eenige dagen meende. Ook schijnt men het met verschillende staten nog niet eens te zijn; onder anderen laat de adhaesie van Nederland zich nog altijd wachten.

GROOT-BRITTANJE.

De staat der zaken van de bank van Engeland wordt nog niet beter. Haar bestuur moet besloten hebben, bij het gouvernement aan te dringen op eene verhooging van het maximum, waarboven het in de uitgifte van banknoten volgens de bestaande wetsbepalingen niet gaan mag.

— Sedert eenigen tijd is ook in de dagbladen veel gesproken over ergerlijke gedragingen van een paar officieren van het te Brighton in garnizoen liggende 4de reg. dragonders ten aanzien van een hunner wapenbroeders, die doorgaande het voorwerp van plagerijen was. Die twee officieren, onder welke er een was die tot een zeer aanzienlijk geslacht behoort (lord *Ernest Vane-Tempest*) zijn te dier zake voor een krijgsraad betrokken, maar hebben inmiddels het hun opgelegde arrest verbroken, en daarop zijn zij onverwijld uit de militaire dienst ontslagen. De nieuwe bevelhebber van het leger, de hertog *van Cambridge*, wordt hoogelijk geroemd wegens dezen maatregel, waardoor hij getoond heeft, tot handhaving der krijgstucht, ook jegens personen van aanzienlijke geboorte met de vereischte gestrengheid te werk te gaan.

— Het getal brieven uit Europa, die gedurende de laatste drie maanden in de verschillende postkantoren der Ver. Staten onbezorgd zijn blijven liggen, ten gevolge van onduidelijke adressen, bedraagt uit Groot-Brittanje ruim 150,000, uit Keulen 5374, uit Bremen 2817; daarenboven 7500 uit Canada, 439 uit Nova Scotia en 619 uit New Brunswick.

FRANKRIJK.

De financiële toestand ondervindt eene merkbare verbetering. De schatkist en de bank hebben aanzienlijke betalingen in zilver gedaan, en dit doet het vertrouwen herleven.

— De *Moniteur* acht het noodig mede te deelen, dat Keizer *Napoleon*, bij zijne laatste revue in eene vlakte nabij Parijs, zich door de voorstad St. Antoine, die wel eens het hoofdkwartier van het Parijsche werkvolk genoemd wordt, naar buiten de stad heeft begeven; dat men zich overal langs den weg beijverd heeft hem met blijken van hartelijkheid te bejegenen; en dat het juist schaftijd voor het werkvolk was, toen de Keizer stapvoets door de genoemde voorstad reed. Hieruit wordt opgemaakt, dat de geringe volksklassen te Parijs, in weerwil der voor haar drukkende tijdsomstandigheden, niet zoo misnoegd jegens het gouvernement zijn als door sommigen gezegd wordt.

— Zaturdag heeft de Keizer ten gehoore ontvangen markies *de Turgot* en lord *Howden*, den Franschen en den Engelschen gezant bij het Spaansche hof. *Napoleon* legde jegens lord *Howden* eene bijzondere welwillendheid aan den dag en beval den vertegenwoordigers der Westersche mogendheden den voortduur hunner vriendschapsbetrekkingen zeer aan, terwijl hij er bijvoegde, dat Frankrijk en Engeland over de Spaansche kwestie volstrekt niet van gevoelen zullen verschillen, wat betreft hunne politiek van vrede en behoud, doch die tevens gunstig is voor de constitutionele beginselen, waarvan althans een der twee regeringen de verpligte kampioen is. De twee gezanten zullen eerstdaags, nog vóór het verstrijken van hunnen verloftijd, naar hunnen post terugkeeren. Lord *Howden* bezoekt vooraf Londen.

— Men weet dat het ontwerp van wet, strekkende om alle nog overige verbodsbepalingen uit de Fransche tariefwetgeving te schrappen en door hooge invoerregten ter bescherming der nationale nijverheid te vervangen, in de afgeloopen zitting der wetgevende kamers, gelijk bij het publiek in Frankrijk, grooten tegenstand ontmoet heeft, en niet eens in openlijke beraadslaging gekomen is. Ter geruststelling der binnenlandsche producenten verklaarde het gouvernement, de zaak op nieuw aan een grondig en veelzijdig onderzoek te zullen onderwerpen; en thans maakt het in den *Moniteur* bekend, dat het wets-ontwerp ten gevolge van dat onderzoek gewijzigd is, en dat de bepalingen, die het nu bevat, in geen geval vóór het midden van het jaar 1861 in werking gebragt zullen worden.

— De *Constitutionnel* behelst een van hooger hand afkomstig artikel over de kwestie van Neufchatel. Daarin wordt de geschiedenis van dezen kleinen staat uitvoerig besproken en medegedeeld, dat deze zaak aan de beslissing der vijf groote mogendheden zal worden onderworpen.

— Op den noorder-spoorweg van Frankrijk zijn proeven genomen met een remtoestel van den heer *Cardot*.

Deze toestel, welke onder de waggons aangebragt is, bestaat uit eene serie van hefboomen die evenwijdig met den weg loopen. Zoodra door eenige oorzaak de evenwijdigheid ophoudt te bestaan, zetten de hefboomen, zonder hulp van menschenhanden, zich aanstonds in beweging en drukken de remtoestellen aan. De spoortrein wordt bijna plotseling opgehouden en de reizigers ondervinden niet den minsten schok.

De proefnemingen leverden de volgende hoogst belangrijke uitkomst.

Een trein, die zich met eene snelheid van 55 kilometers in het uur bewoog, werd in 15 seconden tot staan gebragt, bij een nog afgeloopen afstand van 36 Ned. ellen.

Bij eene tweede proefneming bedroeg de snelheid 60 kilometers per uur; 80 seconden waren voldoende om den trein te doen ophouden, terwijl de nog doorgeloopen afstand slechts 24½ Ned. ellen bedroeg.

De personen die zich op den tender bevonden, ondervonden niet den minsten schok. De proefneming geschiedde bij mistig weder en met 4 ledige waggons.

— Een Sardinisch instrumentmaker te Parijs, de heer *Porro*, heeft eene reusachtige teleskoop vervaardigd, welke, naar men zegt, 1500 à 1800 maal vergroot, eene vergrooting, welke noch die van *Herschel*, noch die van lord *Rosse* bereikt. Dit instrument moet ook door naauwkeurigheid der metingen alle anderen overtreffen, terwijl de prijs buitengewoon laag is, daar zulk een teleskoop slechts 160,000 fr. kost.

— Frankrijk heeft van den Sultan de kerk van de H. *Anna* te Jeruzalem en den grond, waarop zij staat, ten geschenke gekregen. Volgens de overlevering stond op die plek de wieg van *Maria*, de moeder van Jezus. *Saladin* had er eene Muzelmansche school doen oprigten, die echter sedert lang verlaten was.

BELGIE.

De hoogleeraar *Laurent* heeft te Gent, onder de bewijzen der meest algemeene sympathie, zijne lessen hervat. In eene warme improvisatie heeft hij de bekende herderlijke brieven der bisschoppen met kracht en onder luide toejuichingen bestreden.

— De dagbladen vestigen de aandacht op de redevoering, welke is uitgesproken door den procureur generaal *Ganser*, bij gelegenheid dat de najaars-zittingen van het geregtshof te Gent werden hervat. Nadat die regterlijke ambtenaar als naar gewoonte eenige woorden tot begroeting der leden van dat collegie had gesproken, heeft hij, onder een raadgevenden vorm, gewezen op den jammerlijken toestand, in welken het notariaat in België thans verkeert en de noodzakelijkheid aangetoond, dat van regeringswege in dezen verbetering zal worden aangebragt. Behalve eenige weinige bevoorregte notarissen in de hoofdsteden Brussel, Luik en Gent, zijn thans de meeste leden van het Belgische notariaat in verval, ten koste van de notarissen in de hoofdsteden, die zich verstaan met zaakwaarnemers ten platten lande, waardoor voor de wettige ambtenaren eene concurrentie ontstaat, welke zij niet dan met de grootste moeite het hoofd kunnen bieden. De zaakwaarnemers zijn dikwerf onkundige lieden, en de notarissen, welke hen gebruiken, letten meestal slechts op hun eigen geldelijk voordeel, zoodat de belanghebbenden op eene schandelijke wijze kunnen worden benadeeld. Het aantal regtsgedingen, 't welk van dezen staat van zaken het noodwendige gevolg is, neemt op eene verbazende wijze toe, zoodat, gelijk wordt aangemerkt, de Gentsche procureur-generaal niet ten onregte heeft beweerd, dat zoowel de regering, als de kamers, onverwijld maatregelen behooren te nemen ten einde eene instelling, welker roeping voornamelijk ook bestaat in het waarborgen der heiligste familie-belangen, weder in eere te brengen.

NEDERLAND.

'sGRAVENHAGE, 20 October.

Bij kon. besluit van den 15den, is benoemd tot officier van justitie bij de arr.-regtbank te Almelo, mr. *F. L. Schlingemann*, thans substituut-officier bij de arr.-regtbank te Arnhem.

Bij besluit van den 16den, is aan jhr. *D. J. L. Strick van Linschoten* eervol ontslag verleend als griffier bij het kantongeregt te Utrecht.

— Z. K. H. prins *Frederik*, benevens HD. gevolg zijn Vrijdag in den laten avond, na eene afwezigheid van twee maanden, van Petersburg in de residentie teruggekomen. De bedienden, behoorende tot het gevolg van Z. K. H., zijn door den Keizer met aanzienlijke geschenken begiftigd.

— Men spreekt van de aftreding van den minister van oorlog, den heer *Forstner van Dambenoy*. Hij zoude nog slechts eenige dagen wachten, alvorens zijne functiën neder te leggen. De heer *Forstner* zoude worden vervangen door den heer *Storm van 's Gravesande*, die onlangs te Deventer bij de verkiezing voor een lid der Tweede Kamer de nederlaag bekwam, en gedurende zijne parlementaire loopbaan zich altijd heeft voorgedaan als eene soort van militaire specialiteit. (*Echo.*)

— Het voorloopig verslag der rapporteurs van de afdeelingen der Tweede Kamer, over de begrooting van oorlog, ziet thans het licht. Over het algemeen is het verslag niet gunstig. Op den voorgrond staat het gevoelen van de meerderheid der leden, verlangende vermindering der begrooting tot 10¼ millioen. Slechts enkele leden verklaarden zich voor de begrooting.

— Er wordt van wege de regering weder eene opgave verlangd van de inkomsten der openbare onderwijzers van de lagere scholen. Bij herhaling is zulks in vroegere jaren geschied. Nu heeft men deze opgaven verlangd over den jare 1855. In geval dit in verband staat met het ontwerp van wet op het lager onderwijs en men daarnaar de inkomsten bij de nieuwe wet wenscht te regelen, dan is dit jaar zeer ongelukkig gekozen, omdat toen de mazelen vrij algemeen in het land heerschten, waardoor de onderwijzers groot nadeel hebben geleden. Wanneer men in dezen een zekeren en billijken maatstaf wenscht te nemen, dan moet men de inkomsten van een vijftal jaren door elkander nemen. (*Handbl.*)

AMSTERDAM, 20 October.

Burgemeester en wethouders dezer hoofdstad hebben doen drukken een voorstel aan den gemeenteraad, waarin zij verklaren levendig te gevoelen, hoe zwaar de nieuwe directe stedelijke belasting de ingezetenen drukken zal en hoe het in hooge mate wenschelijk is, althans het uitzigt te openen, dat in het vervolg langs andere wegen in de bestaande behoeften zal kunnen worden voorzien. Doch, daar het nemen van afdoende maatregelen buiten het bereik van de krachten der gemeente ligt, heeft dit burgemeester en wethouders doen besluiten tot het voorstel om zich tot Z. M. den Koning te wenden, met het verzoek om eene der rijks directe belastingen, en wel die op het personeel, ten behoeve der gemeenten af te staan, en ten dien einde de noodige wetsvoordragten bij de Staten Generaal te doen indienen. Wordt het verzoek ingewilligd, dan zal het middel voor de hand zijn, om in de aangewezen bezwaren te voorzien. Een in dezen zin opgesteld concept-adres is bij het voorstel gevoegd.

Het bezwaar, waarover men zich, en niet zonder reden, beklaagt, is een gevolg van de afschaffing van de rijksbelasting op den accijns van het gemaal. Bij de voordragt van die afschaffing is op de mogelijkheid, zoo niet waarschijnlijkheid gewezen, dat zij ook door de afschaffing van gelijken stedelijken accijns zou moeten worden gevolgd, en de stad Amsterdam is geenszins de eenige gemeente, in welke de nieuw ingevoerde directe belasting zeer drukkend wordt bevonden.

— Dezer dagen is hier verschenen de rekening en verantwoording over het laatste jaar, van de administratie der giften, die ten behoeve van de armen in het Heilige Land, door tusschenkomst van het alhier gevestigde collegie van inzamelaars, van alle kanten geregeld worden bijeengebragt. Uit dat stuk blijkt, dat het totale bedrag der liefdegiften toen heeft beloopen de som van *f* 31,963.57, terwijl aan buitengewone giften voor de 4 door hongersnood geteisterde steden (Jeruzalem, Chebron, Zefat en Tiberias) is ontvangen de som van *f* 16,149.68½. Bovendien nog voor Jerusalem en Tiberias uitsluitend *f* 609.60. Alles te zamen *f* 48,722.85¼; voorzeker eene aanzienlijke som in één jaar, waartoe Duitschland vooral een zeer aanzienlijk bedrag opbrengt.

— Te Gronau, een Pruissisch stadje nabij de Overijsselsche grenzen, had den 14den dezer, eene vreeselijke misdaad plaats. Eene op jaren zijnde ongehuwde dochter was voornemens zich in den echt te begeven, tegen den zin van een' harer bloedverwanten, tevens haar erfgenaam, die het voornemen opvatte zich van hare erfenis te verzekeren. Hij huurde voor *f* 90 een arm man, die de vrouw in haar bed overviel en worgde. De omgekochte moordenaar poogde zich den 17den dezer te verdrinken, hetwelk echter niet gelukte, waarop hij in grooten angst de misdaad bekende. De schuldigen zijn in handen der justitie.

ROTTERDAM, 20 October.

De laatste dag van de feestviering der opening van den Rijn-spoorweg met Duitschland, doet zich kennen door overschoon herfstweder. Reeds vroeg in den morgen wapperden van vele publieke en partikuliere gebouwen een tal van vlaggen, waarin alle consuls van vreemde mogendheden vooral, als om strijd, wedijveren, terwijl van bijna alle schepen en stoombooten, de vlaggen in top geheschen zijn.

Gisteren avond ongeveer 8 uur is de feesttrein alhier aangekomen en zonder buitengewone pligtplegingen ontvangen, en reeds te 8¼ uur arriveerde de gewone trein, die in den vroegen morgen van Emmerik was vertrokken; met beiden kwamen genoodigden aan en worden er in den loop van den dag nog meerderen verwacht.

— Dezer dagen is het prospectus verschenen van de *London, Harwich and Continental Steam Packet Compagny*, waaruit blijkt, dat het kapitaal dier stoombootmaatschappij bestaat uit £ 100,000, in aandeelen van £ 10, te storten in termijnen van £ 2. Voorts blijkt uit het prospectus, dat de maatschappij voornemens is eene linie van snelvarende en gemakkelijk ingerigte stoombooten daar te stellen tusschen Harwich en Rotterdam, Hamburg, Antwerpen, enz. Zij heeft zich ook van de medewerking van de Nederlandsche Rijnspoorweg- en andere maatschappijen van vervoer in Holland en Duitschland verzekerd, terwijl de Nederlandsche regering hare ondersteuning heeft toegezegd. De voordeelen van deze route boven die van Londen, Dover en Ostende worden als aanmerkelijk opgegeven, zoowel wat tijd als onkosten betreft.

— Door de heeren *J. R. Carmichaël*, president van de submarine telegraph-company te Londen, en *J. W. K. de Leeuw*, kapitein-ingenieur te 's Gravenhage, is bij Z. M. den Koning concessie aangevraagd tot het leggen van eenen tweeden onderzeeschen telegraaf van de Engelsche naar de Nederlandsche kust, en dit hoofdzakelijk met het doel, om, eveneens als aan Amsterdam, ook aan den Rotterdamschen handel de voordeelen van een onmiddellijk telegrafisch verkeer met de hoofdstad van Groot-Brittanje te verzekeren.

LEEUWARDEN, 18 October.

Uit Baarderadeel wordt gemeld dat de heer *J. Jennes*, leeraar aan 's rijks veeartsenijschool te Utrecht, aan wien de inënting van het rundvee door ged. staten in de eerste plaats is opgedragen, in de gemeente met den heer *Kielstra*, veearts te Opeinde, reeds meer dan 2000 runderen van verschillenden ouderdom heeft ingeënt, en dat men rekent dat in het geheel ongeveer 3000 runderen in die gemeente op nieuw aan die kunstbewerking zullen worden onderworpen.

De gunstige uitslag van de gedane proefnemingen is de reden waarom men de inënting in Baarderadeel op zoo uitgebreide schaal, en met zooveel kracht thans bevordert. Dat men in andere gemeenten dat voorbeeld volge!

GRONINGEN, 21 October.

Bij kon. besluit van den 15den dezer is aan K. DE VOS, visiteur der in- en uitg. regten en accijnsen te Termunterzijl, een pensioen verleend ten bedrage van *f* 593.

— Door het genootschap ter bevordering der natuurkundige wetenschappen is dezer dagen tot honorair lid benoemd de heer kapitein J. W. BLANKEN.

— Gisteren avond werd door het muzijkcorps van het 7de reg. infanterie eene serenade gebragt aan en ter verwelkoming van den benoemden generaal-majoor MULKEN, alsmede aan den baron VAN GEEN, benoemd generaal-majoor te Arnhem, bij zijn verlaten van deze stad. Door laatstgenoemden werd in kernachtige taal een hartelijk woord van afscheid tot de muzikanten gesproken, 't welk door luide toejuichingen der zaamgevloeide menigte werd beantwoord.

— De heden gehouden Zuidlaarder-herfstmarkt, eene der voornaamsten van Drenthe, werd dit jaar bijzonder druk bezocht, in weerwil van het verbod om daar rundvee te mogen aanvoeren. Van deze zijde moet het aantal rijtuigen derwaarts vertrokken ééénderde meer hebben bedragen dan in het vorige jaar.

— Uit Warfhuizen wordt geschreven, dat in een huis aan het Reitdiep gelegen zich gevallen hebben opgedaan van cholera asiatica. De vrouw des huizes was den 12den dezer het eerst door die ziekte aangetast en drie dagen daarna overleden. Ook van hare vier kinderen zijn reeds twee aan die ziekte bezweken, terwijl de beide overigen in zorgelijken toestand verkeerden.

— Volgens schrijven van schipper I. J. Valomstra, voerende het schip *Alida*, te huis behoorende te Groningen, op reis van Hamburg met suiker naar Koningsbergen, had hij den 9den October op de hoogte van Dasseroort, 's morgens tusschen 4 en 5 uur, het ongeluk door het overgaan van het zeil een man van boord te verliezen. Dit ongeluk geschiedde, niettegenstaande de schipper het scheepsvolk vooraf tot voorzigtigheid had aangemaand. De ongelukkige verdween terstond in de golven, zoodat er geene gelegenheid was om hem te redden.

— Volgens de verslagen van ged. staten, aan de verschillende prov. staten, werden er in 1855 in het geheele rijk gevonden, wat het lager onderwijs betreft:

3416 scholen, van welke 2482 openbare, 264 bijzondere van de 1ste kl. en 670 bijzondere van de 2de kl. Op de openbare scholen waren 191,442 jongens en 136,944 meisjes, te zamen 328,386 leerlingen, zijnde *een tiende deel* der geheele bevolking. Op de bijzondere scholen der 1ste kl. waren 21,306 jongens en 20,766 meisjes, te zamen 42,082 leerlingen. Op de bijzondere scholen der 2de kl. waren 21,296 jongens en 20,174 meisjes, te zamen 41,470 leerlingen. Het totaal getal leerlingen op alle scholen bedroeg dus 411,938, zijnde *een achtste deel* van de bevolking. Naardien gerekend kan worden, dat het *een zesde* deel der bevolking bestaat tusschen 5 en 12 jaren, dan maakte het *een vierentwintigste deel* der bevolking, zijnde 135,000 kinderen, in 1855 geen gebruik noch van het openbaar, noch van het bijzonder onderwijs.

Wanneer men nu nog verder hierbij in aanmerking neemt, dat onder het getal schoolgaanden nog wel 20,000 zijn, die boven de 12 jaren gebruik van het onderwijs maakten, dan wordt de verhouding nog ongunstiger.

— De *Utr. Ct.* wordt verzocht de administratie der posterijen er opmerkzaam op te maken, dat het in 't belang van 's rijks schatkist zeer wenschelijk, ja noodzakelijk is, om de franko-stempels, door de afzenders op brieven geplaatst, op eene meer afdoende wijze dan tot dus verre geschiedt, te voorzien van een merkbaar teeken, waardoor het verder gebruik of liever misbruik wordt onmogelijk gemaakt. Immers de postbeambten plegen die stempels zoogenaamd onbruikbaar te maken door een afdruk van de verzendingsplaats of van het frankeermerk er op te stellen, doch in aanmerking nemende dat het gewoon afdruksel, voornamelijk door correspondeerende personen, op zekere eenvoudige wijs, niet zelden afgenomen wordt, met misdadig oogmerk zich ten nadeele van den lande te verrijken, — zal men ligtelijk bevroeden, dat de gewone maatregel niet langer voldoende te achten is, ten ware de afdruksels niet zoo vlugtig op de franko-stempels geplaatst en deze met de noodige naauwgezetheid gekeurd worden.

Nieuwe ontdekkingen op het gebied der aardrijkskunde.

De bekwame en ijverige aardrijkskundige dr. A. Peterman gaat voort met de uitgave zijner mededeelingen uit de geographische inrigting van den heer Justus Perthes, te Gotha, over de gewigtigste nieuwe nasporingen uit het gezamenlijke gebied der aardrijkskunde. Reeds verschenen er in dit jaar vier stukken. In het eerste vindt men o. a. eene keurig bewerkte kaart van Oost- en Midden-Afrika, van de middaglijn tot op de 14 gr. zuiderbreedte, op welke eene groote tot hiertoe onbekende binnenzee voorkomt, die door eene uitgewerkte toelichting vergezeld wordt, en over dit tot hiertoe op de kaarten zoo gebrekkig voorgestelde gedeelte van Afrika een nieuw licht doet opgaan.

Het tweede bevat o.a. eene natuurkundig geographische schets van de Krim en hare geschiktheid tot voortbrenging, uit de nieuwste bronnen bijeengetrokken; iets over de ontdekkingen in de Poolzee en eenige aanteekeningen over de natuurkundige aardrijksbeschrijving van Groenland, en verplaatst ons dan weder in Zuid-Amerika.

Het derde stuk deelt belangrijke onderzoekingen mede omtrent de laatste aardbevingen in Midden-Europa, met eene kaart; voorts verslagen van reizen in Indië tot den 26sten Februarij laatstleden, door de gebroeders Schlagintweit, enz.

Niet minder belangrijk is het vierde stuk, waarin o. a. eene allerkeurigste kaart der Russisch-Turksche grenzen aan de Donaumonden, volgens de op het vredes-congres te Parijs gemaakte bepalingen voorkomt, die door eene verhandeling van E. von Sydow begeleid wordt, in welke een diepe blik op het Russisch-Turksche grondgebied aan den Beneden-Donau geslagen en aangetoond wordt, wat deze landstreek, onder een krachtig bestuur en met wijs beleid, eenmaal zal kunnen worden. Nog vindt men in dit vierde stuk een verslag van J. F. I. Schmidt uit Olmutz, over de uitbarsting van den Vesuvius in Mei 1855, welke door dien geleerde van zeer nabij werd bijgewoond; eene natuurkundige en aardrijkskundige schets van het eiland Madeira, door J. M. Ziegler, enz.

Onder de aardrijkskundige aanteekeningen bevindt zich in dit stuk een overzigt over de naamlijst van steden in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, en de opmerking hoe dikwerf sommige namen van steden, van landstreken, eilanden, zeeën, rivieren en bergen benoemd zijn; zoo zijn bijv. 25 plaatsen York genoemd, 24 Troye, 18 Manchester en Oxford, 12 Amsterdam, 10 Palmyra, 6 Lissabon, 3 Leiden enz. Vier plaatsen dragen den naam van Holland, 14 van Libanon. Verder zijn de namen van beroemde mannen uit alle tijden benoemd en daaronder vooral die van presidenten der Vereenigde Staten; zoo vindt men 140 malen Washington, 121 malen Jackson, 71 malen Jefferson, 56 malen Monroe en Harrisson, 46 malen Madison, 28 malen van Buren enz.

Uit alles blijkt, dat de loffelijk bekende uitgever en de geleerde bewerker beiden er steeds op uit zijn om hun werk de meeste belangrijkheid bij te zetten en zulks met veel oordeel en smaak uitvoeren, waardoor deze *Mittheilungen* even welkom als onmisbaar zijn voor ieder, die in de wetenschappelijke studie der aardrijkskunde belang stelt.

TELEGRAFISCHE BERIGTEN.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 21 *October*.

Nederland Werk. Schuld	à 2½ pCt.	61⅞.
Dito Dito	» 3 »	73⅛.
Dito Dito	» 4 »	93.
Oostenrijk Metalliek	» 5 »	73.
Dito 1851 en 1852	» 2½ »	37⅞.
Dito Nieuwe Litt. B	» 5 »	82⅜.
Dito Nation. Metall	» 5 »	74 7/16.
Spanje Onbep. St.	» 1¼ »	23 9/16.
Dito Binnenl.	» 3 »	37 9/16.
Portugal	» 3 »	43.
Rusland Obl. *Hope* 1798 en 1816	» 5 »	102⅜.
Dito Dito 1828 en 1829	» 5 »	—
Dito bij *Hope*	» 4 »	—
Dito bij *Stieglitz*	» 4 »	83⅛.
N. Leening van 1855 bij *Stieglitz*, 5de serie	» 5 »	—
Dito 6de serie	» 5 »	94.
Wisselkoers op Londen	zigt. *f*	11.70.
Dito	6/m. -	11.57.

LONDEN, 21 *October*. Consols 92⅛.

PARIJS, 21 *October*. Fransche 3 pCt. 66.90.

WEENEN, 21 *October*. Metalliek 5 pCt. *f* 82. Nat. Leening *f* 83⅛. Wissel op Londen *f* 10.17. Zilver *f* 8⅛.

KERKNIEUWS.

Te Garijp is tot predikant beroepen ds. J. A. Ruijs te Ommen; — te Wichmond, de kandidaat P. Moll (op het drietal was ook geplaatst de kandidaat J. Kool; op het zestal mede de kand. E. D. Lichtenvoort); — te Spanbroek, de kand. G. J. v. d. Horven (op het twaalftal was ook geplaatst de kand. C. E. Crull); — te Amerongen andermaal, ds. A. Dekkers te Chaam; — te Hilversum, ds. J. J. v. Toorenenbergen te Vlissingen; — te Schagen, ds. W. P. Wolters te Grootebroek.

— Bij kon. besluit van den 12den October is goedgekeurd de beroeping van D. Niessen, te Zoutelande, tot predikant te Molenaarsgraaf.

— Bij de Doopsgez. gemeente te Stads-Kanaal is door al de aanwezige geregtigden tot predikant beroepen ds. A. S. Hoitsema, pred. te Tjallebird.

— Bij de Ev.-Luth. gemeente te Pekela is het volgende drietal gemaakt: J. G. Engel, pred. te Kuilenburg; J. J. H. Bange, pred. te Sappemeer; D. C. Rademaker, pred. te Winschoten.

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 16 Oct., *Brouwer* Onrust, Bergen; *de Vries* Vijf Gezusters, Bremen; — 17 *Eefting* Harmanna, *Coerkamp* Gebr. Coerk. en *Holscher* Elisabeth Jacobina, Petersb.; *Lohman* Roelfina Gerardina, Nerva; *Faber* Otto, Riga; *Feddes* Trientje, Dantzig; *v. d. Meij* Henr. Gerardus, Akyab; *Hazewinkel* Veendam, Archangel; *Schuth* Jacob Synes en *de Winter* Margaretha, Petersb.; *Dokman* Gezina Wilhelm., Riga; *Kars* Roelfina, Dantzig; — 18 *Jonker* Themis, Petersb.; *Stuitje* Christ. Johanna, Dantzig.

TEXEL 17 Oct., *Masdorp* Hermanus Franciscus, Nickerie; *Visser* Verwachting, v. Villanova n. Kroonstad, als bijlegger; *de Vries* Saramacca, Newc.; — 18 *Bossinga* Ceres en *Hitman* 2 Gebroed., Petersb.; 19 *Cruys* Stad Nijmegen, Akyab; *Rosbergen* Juno, Cardiff.

VLIE 16 Oct., *Dokman* Gesina Wilhelm., Riga; *Bos* Elisab., Kiel; *Visser* Vr. Jannetje, Noorw.; — 17 *Hensema* Ida Berendina, Petersb.

HELVOET 17 Oct., *Janninga* Trekvogel, Stockholm; — 18 *Zuidema* Eensgezindheid, Cardiff; *Fijn* Hillechina, Petersb.

BROUWERSHAVEN 17 Oct., *Klomp* Twee Anthony's, Bat.; — 18 *Tromp* Amboina, Akyab.

VLISSINGEN 16 Oct., *Ochtman* Stad Zierikzee, Panaroekan; *Jonker* Sallandt, Bilbao.

DARDANELLEN .., *v. d. Bos* Sophia, v. Amst. n. Konst.

PATRAS 28 Sept., *v. d. Wijk* Annechiena, Corfu; *v. d. Valk* California, Cefalonia, den 1 Oct. n. Falm. vertrokken.

MESSINA 6 Oct., *Stuit* Beerta Hendrika, Amst.

Op de LOIRE 14 Oct., *Vaalman* Aurora en *Stuimer* Remelia Joh., Amsterdam.

ROUAAN 15 Oct., *Meinders* Johanna, Riga.

LONDEN 16 Oct., *Drent* Anna Catharina, Stolpemunde.

Bij BROADSTAIRS 14 Oct., *van Rossem* Tollens, v. Rott. n. Bengal.

Bij MARGATE 16 Oct., *Bouman* Adm. v. Kinsb., v. Rott. n. Bat.

RAMSGATE 15 Oct., *Nijman* Margar. Herm., v. Rott. n. Napels; — 16 *Olberding* Welmoet, v. Newc. n. Lissabon.

EXMOUTH 15 Oct., *Mets* Verwachting, Harlingen.

PLYMOUTH 14 Oct., *de Jonge* Anna Elisab., v. Galatz n. Bergen.

MILFORD 14 Oct., *de Jonge* Koningin der Nederland., v. Callao n. Cowes, lek en met gesprongen grooten mast.

DUNDALK 14 Oct., *Schut* Coert Cornelius, Galatz.

DEAL 16 Oct., *Kuyper* Maasnymph, v. Lissabon n. de Oostzee.

Bij DOUVRES 16 Oct., *Wilton van Reede* Schelde, Rott.; *Kroon* Jeanne, Cadix.

COWES 16 Oct., *ten Zeldam Ganswijk* Billiton, Rangoon.

Bij PORTLAND 15 Oct., *Barelds* Harmonie, v. Antw. n. Liverpool.

DARTMOUTH 16 Oct., *Huydekoper* Nederland, v. Amst. n. Bat.

QUEENSTOWN 15 Oct., *Mulder* Antje, Galatz.

NORTH SHIELDS 15 Oct., *Voogd* Weldaad, Brussel; — 16 *Stomp* Antje Jansen, Lynn; *Wilphorst* Jan Jacob, Amst.

HAMBURG 17 Oct., *Kramer* Agatha Jacobina, Bremen.

BREMERHAVEN 16 Oct., *Muller* Hendrik en Ubbo en 17 *Kuiper* Annegina, Riga; *Meijer* Anna Cath., Petersb.

TRAVEMUNDE 16 Oct., *van Lier* Reintje Wilmina, Petersb.

DANTZIG 16 Oct., *Goosens* Geerdina Cath., Antw.; *de Groot* Zeldenrust, Hobröe.

PILLAU 16 Oct., *Dijk* Maria, Amst.; *Mooi* Geertje, Londen.

MEMEL 12 Oct., *de Boer* Eendragt, Harl.; — 13 *Harding* Alida, Antwerpen.

BOLDERAA 11 Oct., *Astuling* Cath. Cornelia, Gron.; — 12 *Garrels* Comitas en *Vos* Stientje Maria, Antw.; — 13 *Schuitema* Eendr., Hamb.

Vertrokken.

AMSTERDAM 17 Oct., *Legger* Jantina Cath.; Leer; *Oosterhuis* Vr. Janna, Bremen.

TEXEL 17 Oct., *Gruppelaar* Stad Goor, Dundee; — 19 *Witsen Elias* Zeenimph, Batavia.

VLIE 16 Oct., *Mulder* Hiskea, Newc., *de Jong* Hendrika, Noorw.

HELVOET 18 Oct., *Goosens* Arend, Bergen.

VLISSINGEN 14 Oct., *Woudstra* Vier Gebroeders, Stettin; *Jonker* Johanna Christina, Rostock; *Douwes Jr.* Pigeon, Koppenhage.

GALATZ 23 Sept., *Hazewinkel* Christina en Catharina, Marseille.

MALAGA 3 Oct., *v. d. Sloot* Wilhelmina, Rott.

TRIEST 11 Oct., *Nieveen* Antje, Cefalonia.

BORDEAUX 15 Oct., *Valom* Zorg en Vlijt, Harburg.

FALMOUTH 15 Oct., *Fijn* Gesina Jantina, Antw.

SWANSEA 16 Oct., *de Boer* Haamstede, Kaap Verd.

CHARLESTOWN 14 Oct., *Schaap* Maria Johanna, Nickerie.

STOCKTON 16 Oct., *Feijes* Jonge Klaas, Hamburg.

BREMERHAVEN 17 Oct., *Emmelkamp* Annechina, Tonningen.

WARNEMUNDE 15 Oct., *Feiken* Alida Adriana, Holtenau; *Hoekstra* Anna, Stolpemunde; — 16 *Waterborg* Catharina, Amst.

SWINEMUNDE 16 Oct., *Gerritsma* Jonge Gerrit, Randers; *Beukema* de Marne, Stockholm; *Oldenburger* Johanna, Harl.; *Kaijser* Harmonie, Flensburg.

WISMAR 8 Oct., *Kamminga* Eendragt, Windau.

PERNAU 3 Oct., *v. d. Borden* Visscherij en Handel, de Maas.

KOPPENHAGE 15 Oct., *Doekes* Alida Giezen, Oostzee.

KIEL 16 Oct.; *Ketelaar* Phoebus, Arendsburg.

DANTZIG 13 Oct., *Scholtens* Hillechina Scholtens, Amst.

PILLAU 15 Oct., *Drent* Tjapco Schuringa, Amst.

RENDSBURG 13 Oct., *de Haan* Aurora en 14 *Panjer* Gesina, Koningsb.; *Pomper* Fennech. Cathar., Leer; *Broekema* Afiena, Dantzig; *de Jonge* Margr. Meijering en *v. d. Meulen* 3 Gezusters, Flensb.; — 15 *Visser* Anna Sophia, Memel; *de Vries* Zwaant. Margar., Koppenh.; *Swart* Sancta Maria, Koningsb.

HOLTENAU 16 Oct., *de Haan* Agneta Juliana, Amst.; *v. Klooster* Gesina, Rotterdam.

Zeilklaar.

MELBOURNE 10 Julij, *Ruhaak* Cornelis Smit, Calcutta.

LONDEN 16 Oct., *Potjer* Titia, Livorno.

STOCKHOLM 9 Oct., *Kolk* Jonge Boll en 11 *Koning* de Haven, de Oostzee.

Zoutkamp, 20 Oct. Binnengekomen 19 Oct., *Bakker* Zwaantina, Newc.; *Juby* Jane, Ipswich; — 20 *Janknecht* Kooph. en Zeevaart en *Westenberg* Diewerdina, Noorw.; *de Haan* Sjoumenta, v. Petersburg n. Dokkum.

Vertrokken 18 Oct., *Roelfs* Anna Maria, Vegesack; — 19 *v. d. Leest* Hoogezand, Newc.; *Schippers* Sirene, avont.

Zeilklaar: *de Winter* Catharina, Newc.

Harlingen, 20 Oct. Binnengekomen 14 Oct., *Wijma* Stad en Lande, Memel; *de Boer* Boreas, Newc.; — 16 *Altona* Hendrika Margaretha, Petersb.; — 19 *Rijf* Harlingen, Memel; *de Boer* Twee Gebroeders, *de Groot* Drie Gezusters en *Hoodemaker* Onderneming, Noorw.; *Kuipers* Vijf Gezusters, Newc.

Vertrokken 15 Oct., *Mulder* Drie Gezusters, *Burghardt* Noordster, 16 *Pot* Cath. Elisab., 17 *Zwaal* Gijsbert Jan en 18 *de Jong* Houthandel, Noorwegen; *Visser* de Vrouw Ida, avont.; *Ruiten* Verwachting, Schotl.

Valencia, 13 Oct. Het schip Lammina Arentina, kapit. *Breeland*, van Ibraïla naar Falmouth, is alhier lek en met verlies van verschansingen binnengeloopen, hebbende den 28 September een' hevigen storm doorgestaan; een gedeelte der lading is waarschijnlijk beschadigd.

Gepraaid den 7 Julij, op 41° 30' Z.Br., 4° O.L., *Graadt van Roggen* v. Dam v. Isselt, v. Amst. n. Bat. — Den 12 Aug., op 30° Z.Br., 12° O.L., *Rietmeijer* Prinses Marianne, v. Bat. n. Rott. — Den 22 Aug., op 3° 57' Z.Br., 17° 47' W.L., *Hoffman* Nieuw Lekkerland, v. Amst. n. Bat. — Den 29 Aug., op 3° 45' Z.Br., 18° 40' W.L., *van Wijk* Batavier, v. Antw. n. Bat. — Den 31 Aug., op 11° 44' Z.Br., 10° 30' W.L., *Carst* Tweelingzusters, v. Bat. n. Amst. — Den 1 Sept., bij Arcension, *v. d. Burg* Willem III, v. Akyab n. Falm.; — op 1° Z.Br., 17° W.L., *Vonk* Vier Gebroed., v. Rott. n. Bat. — Den 3 Sept., op 8° N.Br., 22° W.L., *Zeijlstra* Mentor, v. Amst. n. Bat. — Den 5 Sept., op 5° 30' N.Br., 31° 10' W.L., *Bijl* Rijswijk, v. Bat. en den 10, op 12° 20' N.Br., 22° 12' L., *Bus* Voorwaarts, v. Rangoon, beide n. Rott. en *Kooy* Mary Goddard, v. Rott. n. Bat. — Den 25 Sept., op 14° 10' N.Br., 26° 50' W.L., *Juta* Zalt-Bommel, v. Rott. n. de K. de G. Hoop.

LIJST DER NEDERLANDSCHE SCHEPEN welke de Sond gepasseerd zijn.

15 Oct. *de Boer*, Eendragt, v. Petersb. n. de Noordzee, m. rogge.
Panjer, Heilina, v. Petersb. n. de Noordzee, m. rogge.
Menzes, Jonkvr. Maria, v. Riga n. Purmerend, m. hout.
de Jongh, Dina Immechiena, v. Dantz. n. Antw., m. hout.
Boer, Vriendschap, v. Dantzig n. Antw., m. tarwe.
Kuper, Gesina, v. Dantzig n. Amst., m. tarwe.
Duintjer, Aukjen Gepkel., v. Petersb. n. de Noordz., m. rogge.
Smit, Aleg. Rensina, v. Nerva n. Duink., m. vlas.
Klasen, Magrietha, v. Petersb. n. de Noordzee, m. rogge.
16 — *Nagel*, Triton, v. Petersb. n. de Noordzee, m. rogge.
Karst, Martha Alida, v. Antw. n. de Oostzee, m. ballast.
Meeter, Philippus Cornelius, v. Aarhuus n. de Oostzee, ball.
Douwes, Harmonie, v. Petersb. n. Holland, m. rogge.
Stuit, Geerdina, v. Petersb. n. Engeland, m. haver.
Potjer, Dankbaarheid, v. Amst. n. Koningsb., m. stukg.
17 — *Boerhave*, Albert Schuringa, v. Petersb. n. Amst., m. rogge.

De wind den 15 Oct. Z.O., Z., Z.Z.O.; den 16den Z., Z.W.; den 17den Z.W.

LAATSTE BERIGTEN.

Binnengekomen.

TEXEL 19 Oct., *Buining* Magdalena en *Gruppelaar* Niessina, Newc.; *Klasen* Elisabeth, Petersb.; *Oorburg* Hendrika Ellida, Dantzig; — 20 *Visser* Maria Paulina, Newc.; *Veldhuis* Prov. Overijssel, Leven.

VLIE 18 Oct., *Douwes* Geerd. en *Regtdoorzee* Diena Elisab., Petersb.

HELVOET 19 Oct., *Gatzen* Elisab. Helena, Petersb.; *v. d. Borden* Visscherij en Handel, Pernau; *den Broeme* Kleinkinderen, Bergen.

VLISSINGEN 17 Oct., kapit. luit. *Wesselink* Prinses Amelia, Kisen.; 18 *Kwint* Margaretha, *Hazewinkel* Grietje Mollema en *Veendorp* Cath. Isabella, Petersb.

JERSEY 13 Oct., *Douwes* Sieka, Amst.

LONDONDERRY 16 Oct., *Leeuw* Hendrika Jenkins, Galatz.

FALMOUTH 17 Oct., *van Beest Holle* J. C. Schotel, v. Dordrecht n. Akyab.

LONDEN 17 Oct., *Sap* Emma Maria, Petersb.

LOUGSWILLY 16 Oct., *de Boer* Epimachus en *Bakker* Harmina Cath., Galatz.

PORTLAND 17 Oct., *Klunder* Gruno, v. Amst. n. Triëst.

MONTROSE 16 Oct., *Oldenburger* Cath., Petersb.

ROUAAN 16 Oct., *Boer* Niessina Beerta, Rott.

GIBRALTAR 9 Oct., *Eilts* Jantje Eikema, v. Messina n. Rott.; *Douwes* Isabella, v. Ibraïla n. Queenstown.

KROONSTAD 17 Oct., *Huisman* Maria Margaretha, Rott.

Vertrokken.

TEXEL 19 Oct., *Jaski* Adèle, Bat.; *Bakker* Geertruida Femina, Napels; *Bakker* Thetis, Genua; *Boiten* Cath. Elisab., Nantes; *Kaspersma* Eendracht, Lond.; *Koch* Margretha, Newc.

VLIE 17 Oct., *Kuyper* Grietje Koens, Libau.

HELVOET 19 Oct., *de Ruiter* Klaartje, Sunderl.

LEITH 16 Oct., *Aiking* Twee Gezusters, Konst.; *Koning* Geesina, Kiel.

St. HELENA 25 Aug., *Rietmeijer* Prinses Marianne, v. Batavia n. Rotterdam.

230ste STAATSLOTERIJ.

Prijzen van *f* 100 en daarboven.

Trekking der Vijfde Klasse.

17*de Lijst.* No. 4007 eene premie van *f* 5000; no. 18967 *f* 400; no. 8262 *f* 200; nos. 2086 en 7056 ieder *f* 100.

HANDELSBERIGTEN.

Prijs van het Grof Roggenbrood.

GRONINGEN, 20 *October* 1856.

4 Nederl. ℔ 44 cent.

GRAANMARKTEN.

GRONINGEN, 21 *October*.

TARWE.	GERST.	Zw. Voer 40 ℔ *f* 3,90
Oude 70 ℔ *f*	N.Winter 52 ℔ *f* 5,75	- - 42 - - 4,10
N.Oml.1856 68 - 10,50	- 54 - - 6,25	- - 44 - -
- - 70 - - 11,25	- 56 - - 6,90	BOONEN.
- - 72 - - 12,00	Zomer 54 - - 5,85	Paardeb. *f* 6 a *f* 7,50
- Old. 66 - - 9,25	- 56 - - 6,25	
- - 68 - - 10,25	Knobbe 60 - - 7,00	Gr. Erwt. *f*
- - 70 - - 11,00	- 62 - - 7,40	Graauwe dito *f*
- - - -	HAVER.	ZADEN, ENZ.
ROGGE.	N. Dikke 36 ℔ *f*	Old. Koolz. *f* 10, *f* 13, *f* 15
N. Inl. 62 ℔ *f* 7,10	- 38 - -	Oml. dito *f* 10, *f* 13, *f* 15,75
- 64 - - 7,70	- 40 - - 4,05	
- 66 - - 8,30	- 42 - - 4,25	Zomerzaad *f* 9, *f* 11,50
Oude 68 - - 8,90	- 44 - - 4,45	G. Mosterdz. *f* 8, *f* 12
BOEKWEIT.	- 46 - - 4,65	Lijnzaad *f*
N.Gr.Zd. 60 ℔ *f* 6,10	- 48 - - 4,85	Dederzaad *f* 8,75, *f* 9,75
- - 62 - - 6,60	- 50 - - 5,05	
- - 64 - - 7,10	N.W. Voer 36 - - 3,50	Gr. Gort *f* 10,75, *f* 11
- Zw. - 60 - - 6,00	- - 38 - - 3,70	Parel dito *f*
- - 62 - - 6,50	- - 40 - - 3,90	Raapolie per vat *f* 48,50
64 - - 7,00	N. Zw. - 36 - - 3,50	
- 66 - -	- - 38 - - 3,70	

Tarwe meer aan, en door ontbrekenden kooplust niet dan lager te plaatsen. — Rogge aan consumtie 10 cent lager afgegeven. — Boekweit slap, en tot genoteerde verlaagde prijzen nog moeijelijk te plaatsen. — Gerst 20 cent lager, traag afgaande. — Dikke en Voerhaver in een doen; Zwarte 20 cent lager. — Boonen prijshoudend. — Zaden met geringen kooplust. — Gort stil.

AMSTERDAM, 13 *Oct.* Hennep: Er is bij partij gedaan in Petersb. Rein. Voorts is besteed voor Riga Poolsch Uitschot *f* 62; Petersb. dito *f* 58; half Rein *f* 56; Venetiaansche PC *f* 65.

AMSTERDAM, 20 *Oct.* Tarwe bij gerijven als voren: 127 ℔ b. Pools. *f* 470, *f* 475; 128 ℔ dito *f* 485, *f* 490; 156 ℔ n. Bovenl. *f* 405; 121 ℔ n. Gron. *f* 390. — Rogge bij gerijven veelal iets lager: 118 ℔ j. Inl. *f* 248; 118, 119, 120 ℔ Arch. *f* 246, *f* 249, *f* 252; 117 ℔ dito *f* 237; 116 ℔ Petersb. *f* 237, *f* 232; 120 ℔ Amerik. *f* 266. — Gerst in een doen: 111 ℔ Mannh. *f* 270; 110 ℔ Deens. *f* 250. — Haver weinig ter markt en tot vorige prijzen wel te plaatsen. — Boekweit flaauwer en nagenoeg zonder omgang. Alleen verkocht: 117 ℔ Amersfoorter *f* 264 bij gerijf.

Koolzaad op het najaar flaauw, voorjaar onveranderd: Groninger 74 p. vl.; Fransch 81 p. vl.; oud Petersburger Aveelzaad *f* 379; op 9 vat in Oct. 85½ p. vl.; Nov. 86 p. vl.; April 84 p. vl. — Lijnzaad prijshoudend: 105, 106 ℔ Arch. *f* 325; 104, 105 ℔ dito *f* 322½. — Van Kanariezaad werden 500 mudden ter verzending afgedaan. — Raapolie dadelijk in een doen: op levering iets flaauwer: op 6/w. *f* 52; vlieg. *f* 50,50; Nov. *f* 49,75; Dec. *f* 49,50 a *f* 49,75 a *f* 49,50. — Lijnolie dadelijk onveranderd, op levering niet williger: op 6/w. *f* 42,75; vlieg. *f* 41,50 a *f* 41,75; Nov. *f* 40,50 a *f* 41; Dec. *f* 39 a *f* 39,50. — Hennepolie op 6/w. *f* 46,25; vlieg. *f* 45. — Raapkoeken *f* 100 a *f* 102. — Lijnkoeken *f* 9,50 a *f* 14.

ROTTERDAM, 18 *Oct.* Gerst: 130 ℔ Manheimer *f* 247 cont.

Van den 20*sten*. Tarwe: van Zeeuwsche genoegzaam ter veil en 25 a 50 ct. lager, langzaam van de hand gegaan. Roode met weinig omgang als voren. — Rogge: Zeeuws. traag 10 a 20 ct. lager. Buitenl. met weinig verandering en geringe vraag. — Boekweit met goeden toevoer *f* 5 a *f* 10 lager moeijelijk te verkoopen. — Gerst flaauw, vorige prijzen. — Haver prijsh. — Paardeboonen wederom weinig ter markt en tot 20 ct. hooger met goeden kooplust. Bruine- en witte dito in drooge soorten, die weinig voorkomen, prijsh.; wakke tot lagere prijzen moeijelijk te verkoopen. — Erwten tot 25 ct. lager vrij wel te plaatsen. — Koolzaad prijsh. met eenigen handel.

SCHIEDAM, 18 *October*. Moutwijn *f* 24; Jenever *f* 29,50; Amst. Proef *f* 30,75.

LONDEN, 17 *Oct.* De graanmarkt was heden goed bezocht en de handel was tamelijk uitgebreid, hoewel in de prijzen van Tarwe geene verandering heeft plaats gehad. Puike Gerst bedong de hoogste vorige notering, doch mindere soorten waren verlaten. Boonen en Erwten onveranderd. Haver vast op de koersen van l.l. Maandag.

Van den 20*sten*. Tarwe iets lager bij flaauwen handel, Haver onveranderd.

BOTERMARKTEN.

GRONINGEN, 21 *October*. De prijs der Boter was heden als volgt: 1ste soort *f* 46; 2de soort *f* 43.

LEEUWARDEN, 17 *October*. De prijs der Boter was heden *f* 47,50.

AMSTERDAM, 29 *Oct.* De prijs der Boter was heden als volgt: Vriesche *f* 51 a *f* 53; Kuinder *f* 50 a *f* 52; Kamper *f* 51 a *f* 53; Deventer *f* 47 a *f* 50; Zwolsche *f* 48 a *f* 51.

LONDEN, 18 *Oct.* De aanvoer van Boter bedroeg: van Harlingen 6333 v., Havre 533, Ostende 706, Antwerpen 230, Rott. 2037, Hamburg 240, Emden 670, Norrköping 200, Kiel 1032. Fijne kwal. Boter blijven gevraagd en prijzen zijn hooger. De noteringen zijn: beste Vriesche 114 a 116 sh., surplus 104 a 108 sh., 2de soort 92 a 94 sh., beste Hollands. 92 a 96 sh., Kamper en Zwolsche 106 a 112 sh., beste Bosscher 88 a 96 sh.; Groninger 94 a 98 sh., Emden en Leer 100 a 102 sh., Holst. en Kiels. 108 a 114 sh., Fransche 90 a 92 sh.

Van den 20*sten*. Boter: Friesche 120 sh., Groninger 94 sh.

VEEMARKTEN.

GRONINGEN, 21 *Oct.* De aanvoer van vee was heden gering en er is bijna niets omgegaan, zoodat wij geene prijzen kunnen noteren. In schapen en varkens was de aanvoer mede niet groot en werd ook hierin weinig handel gedreven. De oorzaak van deze flaauwe stemming wordt toegeschreven aan het schoone weder, 't welk de meeste koopers naar Zuidlaren heeft gelokt.

WINSUM, 20 *Oct.* De aanvoer van vee was groot, doch de handel flaauw, vooral in ossen, die ruim aan de markt waren doch weinig koopers vonden: ossen van *f* 90 a *f* 130; vette koeijen 20 a 24 cent de 5 ons; vaalmelkte koeijen *f* 70 a *f* 130; vroegmelkten te weinig ter markt om prijzen te kunnen noteren.

LEEUWARDEN, 17 *Oct.* Aan de markt waren heden aangevoerd 600 à 700 beesten, waarvan 300 vette, 400 melk- en kalfkoeijen; in alle soorten was de handel traag; 100 kalveren, insgelijks niet williger; zoo ook de schapen, waarvan er circa 400 ter markt waren; benevens 300 varkens, welke goed prijs hielden.

LONDEN, 17 *Oct.* De veemarkt was matig voorzien, doch de kwaliteit liet te wenschen over; puike soorten bedongen de vorige prijzen.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 20 *October*.

Nederl., Werk. Schuld 2½ pCt. 61 15/16, 62 1/16, 61 15/16; Dito Dito 3 pCt. 73⅞, 74, 73⅞; Dito Dito 4 pCt. 93, 93⅛, 93; Amortisatie-Syndicaat 3½ pCt. 88¼. — Spanje, Onb. Stukk. 1¼ pCt. 23⅝, 23½, 23 7/16; Dito Binnenl. a 6/m. 3 pCt. 37 5/16, 37⅝, 37⅜; Coupons-Bew. 5, 5⅛; Amort. Schuld 6⅝. — Portugal, te Londen 3 pCt. 43, 43⅛, 43 1/16. — Rusland, Oblig. *Hope en Co.* 1798 en 1816 5 pCt. 102⅜, 102¼; Dito 1828 en 1829 5 pCt. 101⅝; Cert. bij Dito 1831 en 1833 5 pCt. 92; Dito bij *Hope* 4 pCt. 83⅜; Dito bij *Stieglitz en Co.* 4 pCt. 83; Dito van Inschr. in Assign 6 pCt. 62⅝. — Polen, Cert. 4 pCt. 76¼; Dito Aand. met Loting 500 fl. *f* 152½.

Oostenrijk, Metall. 5 pCt. 72⅞, 73 1/16, 73; Dito Nation. 5 pCt. 74 5/16, 74⅝, 74 7/16; Dito Nieuwe 1847 2½ pCt. 37½, 38, 37 15/16; Dito 1851 en 1852 2½ pCt. 37½, 38, 37 15/16; Dito Nieuwe en Dito 1854 5 pCt. 82, 82½, 82¼; Weenerb. bij *Goll en Co.* 4 pCt. 61¼; Oostenr. Bank-Actiën *f* 1195; Denem. 5 pCt. 100⅛; Dito 3 pCt. 81¼, ⅛; Braz. 5 pCt. 97⅞; Dito van 200 £ 97⅝; Dito 1839 97; Mexik. 20, ⅛; Dito Onb. 20, ⅛; Peru te New-York 53; Gren. 20½, ⅞; Dito Onb. 20⅝, ⅞; Dito Uitg. 6⅝, ⅞; Ecuador 14⅜; Dito Onb. 14 1/16, ⅛; Venez. 31⅛, 9/16; Dito Onb. 31⅛, ⅛; Dito Uitg. 13¼, 5/16; Grieken 4⅛; 5 pCt. Russen bij *Stieglitz* 6de Serie 93⅞, 94¼, 93⅞; 5 pCt. Metall. van Junij en Oct. 72½; 5 pCt. Thes. Amst. 101¼; Eng. Rijn-Spoorw. 92⅛.

De stemming was heden ter beurze over het algemeen iets flaauwer. — Van Holl. fondsen was in Integralen en van vreemde effecten in Oostenr. eenige affaire.

Spaansche Cred. *f* 64½, *f* 63, ½; Aand. Beijersche Spoorw. *f* 33, *f* 32½, ¾.

Koers van het Geld: Beleen. 5; Prolong. 5¼; Disc. 5 pCt.

Laatste prijzen te 5 *uur:* Integralen 61 13/16; Spaansche 1¼ pCt. 23 7/16; Binnenl. 3 pCt. 37⅝; Metall. 5 pCt. 73.

Natuurkundig Genootschap.

Op HEDEN, WOENSDAG den 22sten Oct., te zes uur. Sprekers: de Heer H. L. A. WIJNNE en Dr. G. A. STRATINGH.

A. W. ALINGS, *Secretaris.*

HUWELIJKS-, GEBOORTE- EN STERFBERIGTEN.

*** Getrouwd:

B. F. C. DE HOSSON, Weduwnaar van M. W. GENIETS, met R. J. H. STRUCK.

GRONINGEN, 20 October 1856.

*** Bevallen van eene DOCHTER J. DE MUINCK BELLINGA, Echtgenoote van B. H. CROL.

EEXTA, 16 October 1856.

*** Heden beviel van eene DOCHTER I. A. L. VAN BERGEN, geliefde Echtgenoot van *Mr.* J. S. G. KONING.

WEDDE, 16 October 1856.
Eenige kennisgeving.

*** Bevallen van eenen ZOON Vrouwe G. WILHELMY, geliefde Echtgenoote van J. A. VAN HASSELT.

GRONINGEN, 18 October 1856.

*** Voorspoedig bevallen van eene welgeschapen *DOCHTER* Vrouwe C. P. E. J. WIJCHGEL VAN SCHILDWOLDE — VAN GELDROP.

SCHILDWOLDE, 18 October 1856.

*** GRONINGEN, 19 October 1856. Bevallen van eene DOCHTER R. M. ZUITHOFF, geliefde Echtgenoot van E. W. VAN DUINEN, *Scheepskapitein.*
Eenige kennisgeving.

*** GRONINGEN, 21 October 1856. Bevallen van eene DOCHTER G. J. H. MEIJER, geliefde Echtgenoot van S. J. VAN DUINEN.

*** Bevallen van eene DOCHTER A. VAN DIJK, geliefde Echtgenoot van P. SLOTERBEEK, *Broodbakker.*

GRONINGEN, 20 October 1856.

*** Bevallen van een' ZOON TRIENTJE VERDENIUS, Echtgenoot van I. J. LEUTSCHER.

VINKHUIZEN, onder *Hoogkerk*, 20 October 1856.

*** DOCKUM, 19 October 1856. Tot onze innige smart overleed heden ons geliefd eenigst Zoontje REINDER JOHAN, in den ouderdom van tien maanden.

J. REINDERS.
F. C. M. REINDERS, geb. KAHREL.

Eenige kennisgeving.

*** Heden overleed onverwachts, na eene korte ziekte, tot diepe droefheid van mij en mijne Kinderen, mijne geliefde Dochter ANNECHIENA, in den nog jeugdigen leeftijd van ruim 25 jaren.

VEENDAM, 19 October 1856.

K. WILKENS.

*** Heden overleed, na eene hevige ziekte van tien dagen, onze dierbare Vader W. DEUTGEN, sedert 1826 *Instrumentmaker en Amanuensis bij het Natuurkundig Kabinet aan de Hoogeschool te dezer Stede*, in den ouderdom van 77 jaren.

GRONINGEN, 20 October 1856.

L. DEUTGEN.
Mede namens Broeders en Zusters.

DE BOEREN-GOUDMIJN.

7de tot 9de Afl. bevat o. a. de volg. Mededeelingen:

Oorspronkelijk. Eene proef met leem als verbeteringmiddel van Zandgrond, door Dr. N. W. P. RAUWENHOFF. — Tarwe door verspenen, door F. H. VAN BEYMA THOE KINGMA. — Voorslag ter bereiding van varkensmest, door —R. —B. — Proeven genomen met de centrifugaal boterkarn van Stiernsward, door TR., met *naschrift* van Dr. L. M. — Over den afval uit de beenderen-lijmfabrijk van BLEKKINGH en COMP, door L. MULDER. — Het wenschelijke van naauwkeurige beschrijvingen van plaatselijken Landbouw, door C. E. DE CLERCQ. — Vermenging van gronden, door F. H. VAN BEYMA THOE KINGMA. — Eikenboomen. — Perziken. — Zomer-nachtvorst. - Onfeilbaar middel ter verdelging van het hoefblad, door M. D. T. — Onderzoek van dusgenaamde *Kataarde* uit Noord-Braband, door Prof. Dr. L. MULDER. — Over de kruising en de opkweeking van jong vee, door W. K. VAN GENNEP. — De meststof, eene goudmijn voor den Nederlandschen bodem, door J. ZEEHUISEN, JR. — Middel tegen het bloedwateren, door J. G. COLLINS. — Kweeking en onderzoek van Apios Tuberosa *Dec.*, door G. J. JACOBSON, A.B.z., met *naschrift* van Dr. L. M. — Een paar aanteekeningen omtrent Dr. J. A. STÖCKHARDT, door Prof. Dr. L. MULDER.

Overgenomen. Over de praktische en handelswaarde van twaalf hulp- en kunstmeststoffen en over mest-vervalsching, naar Dr. A. VÖLCKER, te Cirencester in Engeland, door Dr. L. M. — Vreemde lammeren. — Nieuwe inrigting der secreetputten in Parijs. — Ga voorzigtig om met ziek vee. — Voorbeeld van werking van guano. - Wormenteelt voor de hoenderfokkerij. — Vergiftige zelfstandigheden tot verdrijving van ongediertė bij het vee. — Voedsel voor varkens, door H. JONXIS. — Over de diepe beploeging en haar invloed op de vruchtbaarheid der gronden, door G. D. F. — Voorbeeld van guano-vervalsching. — De geperste groenten. — Visch-mest. — Over het gebruik van zout bij het vee. — Veepest. — Verbruik binnen Londen van vruchten en groenten. — Het waschwater der gasfabrijken als mest en als geneesmiddel tegen de luis der appelboomen. — De verschillende samenstelling van koemelk bij herhaald melken, door Dr. L. M. — Middel om de aardappelen van ziekte te bevrijden, nadat zij ingeoogst zijn, enz. enz.

Prijs per Aflevering **30** Centen.

*** Bij **W. L. VAN OOSTERZEE**, te *Antwerpen*, is uitgegeven en verkrijgbaar bij **P. N. VAN WANING BOLT**, Nieuwendijk, L 106, te *Amsterdam*, en bij **R. J. SCHIERBEEK**, te *Groningen*: ***J. VAN WANING BOLT*, SERMON sur Ps. LXXII, 15me**, à l'occasion du XXV anniversaire du règne de S. M. **LEOPOLD I**, Roi des Belges. Prix *f* 0—30.

Werken

VOOR

VERMINDERDEN PRIJS.

***P. C. HOOFT*, Nederlandsche Historien**, 5 dln., met Aanteekeningen van *Dr. W. HECKER.* Prijs [*f* 12,50] ***f* 5.00.**

***CURRER BELL*, Jane Eijre, of het leven eener Gouvernante**, 2 dln. Prijs [*f* 5.80] ***f* 2.50.**

***T. F. UILKENS*, Losse Verhalen, uit het dagelijksch leven ontleend.** Prijs [*f* 2.80] ***f* 1.00.**

***J. VENEDEY*, Eene Badkuur in het Zuiden van Frankrijk.** Geschiedk. en plaats. herinneringen, 2 dln. Prijs [*f* 5.80] ***f* 2.50.**

***A. G. BRUINSES*, Uit het Leven.** Schetsen en Beelden. Prijs [*f* 1.50] ***f* 0.40.**

Tafereelen uit de Geschiedenis van de stichting en vestiging der Christelijke Kerk. Prijs [*f* 3,75] ***f* 1.50.**

Schetsen uit het Christelijk Leven in de drie eerste eeuwen der Kerk. Prijs [*f* 1.50] ***f* 0.50.**

Bovenstaande werken zijn voor den daarbij gevoegden verminderden prijs bij de meeste Boekhandelaars verkrijgbaar gesteld. De Uitgevers twijfelen niet, of velen zullen zich deze gelegenheid ten nutte maken, om voor eene betrekkelijk kleinigheid zich deze genoegzaam bekende werken aan te schaffen.

*** Door **S. E. VAN NOOTEN**, te *Schoonhoven*, is op heden uitgegeven en verzonden:

DE GODSDIENST IN HET LEVEN;

VOORGESTELD IN

NOVELLEN,

door J. HOEK

(*Schrijver van Mina en Betsy; de Familie Ploegers, enz.*) 2 Deeltjes, bevattende ruim 600 bladz. druks; met vignet in staal. Prijs *f* 3,20; keurig gebonden à *f* 3,80.

Ieder, die iets te VORDEREN heeft van — of VERSCHULDIGD is aan den te *Bedum* overleden Schoolonderwijzer **JACOB HAIJKENS**, wordt verzocht daarvan ten spoedigste vrachtvrije **opgave of betaling** te doen te *Onderdendam*, ten Kantore van den Notaris

Mr. A. J. VAN ROIJEN.

De **OVERSTE SCHEPPER** en **SCHEPPEREN** van het GENERALE ZIJLVEST der ***DRIE DELFZIJLEN*** brengen bij deze ter kennis van de hierbij Belanghebbenden, dat door hunne GECOMMITTEERDEN de **SCHOUWING** sal worden gedaan over het KANAAL van *GRONINGEN* tot *APPINGEDAM* en van daar verder tot aan *DELFZIJL*, op **WOENSDAG den vijfden November aanstaande**, te beginnen van *GRONINGEN*, des morgens te **zes** uur.

Al hetgeen aan de zijde van het Trekpad of van de Landsijde het **AFSTROOMEN hinderlijk** of tot **DEMPING** door INSLIJKING, VUILNIS, STEEN als anders **schadelijk** mag zijn, maakt het voornaamste doel dezer Schouwing uit.

SLOCHTEREN, 15 October 1856.

De Overste Schepper en Schepperen voornoemd:
W. HORA SICCAMA VAN SLOCHTEREN.
Ter ordonnantie van dezelven:
R. P. CLEVERINGA, J.z.,
Secretaris.

Geldleening.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Delfzijl* adverteren, dat ten KANTORE van den ONTVANGER hunner Gemeente, van den **21sten** tot en met den **29sten der loopende maand**, tot **deelname** sal voorliggen: een **PLAN** tot **NEGOTIATIE**, bij AANDEELEN van *f* **250**, van een KAPITAAL groot *f* **7,200**, rentende **4** of **4½ pCt.**, met de daarbij behoorende LIJST van INTEEKENING.

DELFZIJL, 18 October 1856.

Burgemeester en Wethouders voornd.:
J. J. BORST, *L. B.*
De Secretaris:
B. DIJK.

De VOEDINGS-COMMISSIE van het 2de Bat. 7de Reg. Inf. sal, op den 29sten October a.s., des middags te 12 uur, overgaan tot het **aanbesteden** van de benoodigde **AARDAPPELEN** voor de MENAGES, enz., ten behoeve van gemeld Bataljon. De Conditiën sullen ter lesing liggen bij den Heer 1sten Luit. Kwart. BERGHAUSER, ten Huise van ROLFES, Oude Kijk-in-'t Jatstraat, dagelijks van 11—12 uur.

De VOEDINGS-COMMISSIE van het 2de Bat. 7de Reg. Inf. sal, op den 3den Nov. a.s., des middags te 12 uur, overgaan tot het **aanbesteden** van het benoodigde **VLEESCH** en **VET** voor de MENAGES, enz., ten behoeve van gemeld Bataljon. De Conditiën sullen ter lesing liggen bij den Heer 1sten Luit. Kwart. BERGHAUSER, ten Huise van ROLFES, Oude Kijk-in-'t Jatstraat, dagelijks van 11—12 uur.

VERANDERING VAN VERTREKUUR.

De SCHUITEVAARDERS van *Groningen*, varende tusschen ***GRONINGEN*** en ***DELFZIJL***, brengen bij deze ter kennis van de belanghebbenden, dat zij van af den **1sten November e.k.** een uur later van ***Groningen*** sullen afvaren, en wel **des morgens precies te 7 uur**; dat het vertrek des middags van ***Delfzijl*** evenwel op het gewone tijdstip (**2 uur**) blijft bepaald; terwijl voorts de **WINTERDIENST** sal verrigt worden met hunne welingerigte **BARGE**, bespannen met twee Paarden.

Namens de Schuitevaarders voornoemd:
PH. SINGER,
Boekhouder.

Wordt ter kennis gebragt, dat de **STOOMBOOT *KRONPRINZ VON HANNOVER*** **Woensdag den 22sten en Zondag den 26sten dezer NIET** vaart, en **Maandag den 27sten dezer** voor de **laatste reis** in dit jaar van ***Delfzijl*** afvaart op het gewone uur.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, sullen, op MAANDAG den 22sten December 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van G. H. UITHOF, in het Logement *DE ZEVEN PROVINCIËN*, aan de Groote Markt te *Groningen*, publiek worden verkocht:

I. Eene roijale **HEEREN BEHUISING**, get. E 47, met fraaijen **TUIN**, **KOETSHUIS** en **STALLING** er achter, staande en gelegen op eigen grond, Oostzijde in de Heerestraat, op den hoek van het Hoogstraatje, te *Groningen*.

II. De EIGENDOM, van ongeveer 13 B., 50 R. LAND, gelegen te *Uithuizermeeden*, bij de Wedw. BENNE REINTS HARTMAN onder beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 113—25.

III. De EIGENDOM van ongeveer 4 B. LAND, mede aldaar gelegen, bij deselfde Meijersche onder beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 26—00.

IV. De EIGENDOM van 6 B., 99 R., 50 E. LAND, gelegen te *Fransum*, bij *Middelstum*, bij H. KLEIN en Vrouw, te *Loppersum*, onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 50—00.

V. De EIGENDOM van de Helft van 5 B., 65 R., 30 E. LAND, mede aldaar gelegen, bij deselfde Meijerlie den onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 25—00.

VI. De EIGENDOM van 2 B., 83 R., 80 E. LAND, gelegen onder *Wirdum*, bij E. G. HOFSTEDE en Vrouw onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 30—00.

VII. De EIGENDOM van 3 B., 41 R., 60 E. LAND, gelegen onder *Hellum*, bij S. D. HEIKEMA onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 30—00.

VIII. De EIGENDOM van 3 B., 81 R., 70 E. LAND, gelegen onder *Wirdum*, bij A. S. EDEMA en Vrouw onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 20—00.

IX. De EIGENDOM van 1 B., 88 R. LAND, gelegen onder *Wirdum*, bij de Wedw. D. H. BOS onder vaste beklemming in gebruik, 's jaars voor *f* 10—00.

Alles om te aanvaarden dadelijk na den finalen toeslag. Perceel I te besien Vrijdag en Zaturdag bevorens, van 10—12 en van 2—4 uur, op Bewijzen van Toegang, ten Kantore van den Notaris te bekomen.

PUBLIEKE VERKOOPING.

VRIJDAG den 24sten October 1856, des morgens te 10 uur, sal, op de Scheepstimmerwerf *het Hoofd*, buiten het Kleine-poortje bij *Groningen*, publiek worden verkocht:

Eene groote partij **SCHEEPSTIMMERHOUT**, bestaande in GREENEN en EIKEN POSTEN, ENZ.; — voorts eene aanzienlijke hoeveelheid **SCHEEPSTIMMERMANSGEREEDSCHAPPEN** (méér dan in den regel op soodanige Fabrijk gevonden wordt), als DOMKRACHTEN, SCHROEVEN, KETTINGS, BRANDIJZERS, HELLINGIJZERS en hetgeen meer sal worden gepresenteerd.

HEKKEMA & BARLINCKHOFF.

PUBLIEKE VERKOOP,

op MAANDAG den 27sten October 1856, des voormiddags te elf uur, bij E. J. TIDDENS, in het Huis *DE BEURS*, van ongeveer 95 Last **LIJNZAAD**, meer en minder door Zeewater beschadigd, van *Archangel* aangebragt; liggende op het Pakhuis *ZELDENRUST* en aldaar te besien op den morgen van Verkoop, van 9 tot 10½ uur.

*** De Notaris **J. PICCARDT**, te *Hoogezand*, sal, op VRIJDAG den 24sten October 1856, des namiddags te één uur, aan de Scheeps immerwerf en ten versoeke van GERARDUS O. VAN DER WERFF, te *Martenshoek*, op drie maanden Crediet, publiek verkoopen:

Een partij **SCHEEPSTIMMERMANSGEREEDSCHAPPEN**, als: DOMMEKRACHTEN, SCHROEVEN, TAKELS, BLOKKEN, een swaar nieuw HELLINGTOUW, KRAAN en TREKZAGEN, SLIJPSTEEN, IJZEREN KETTINGS, SCHRAGEN, HELLINGIJZERS, BRANDIJZER en andere SCHEEPSBOUWERSWERKTUIGEN; — voorts eene **NIEUWE SCHOUW**, het **VLAK** van een **TJALKSCHIP**, in AANBOUW op de Werf, eene partij KROMHOUT, GEZAAGD BALKHOUT, 1 KAGCHEL en 't geen verder sal worden gepresenteerd.

UIT DE HAND TE KOOP:

Eene aanzienlijke Heeren **BEHUIZING** en groote **TUIN**, aan de Straat in het florisantste gedeelte van het dorp *Noordbroek* (vroeger bewoond door den Heer Kantonregter GOCKINGA). Te bevragen bij den tegenwoordigen Eigenaar en Bewoner

J. N. MULDER.

TE HUUR:

Eene **HEEREN BEHUIZING** met TUIN en KOEPEL, C 130.

TE HUUR,

tegen den 1sten November aanstaande: eene **VROUWENZITPLAATS** in de Martinikerk, Noordzijde, geteekend no. 405, zijnde de **2de** Plaats in de **4de** Bank vóór de Studentenbanken. Te bevragen bij den Timmerman LAMERIS, 1ste Kerkstraat naar de Nieuwe Kerk.

BESTE

Smids- en Kagchel-Steenkolen

te bekomen bij

H. BOLTE & ZOON,
aan Der-A.

Gasleidingen en Gasornamenten.

De ondergeteekende rekommandeert zich vriendelijk tot het maken van **GASLEIDINGEN**; alle MATERIALEN, daartoe benoodigd, worden tegen *Prijs-Courant* der Gasfabrijk berekend.

Voor het WERK en MATERIALEN wordt **een jaar** ingestaan en worden alle REPARATIËN, welke aan de door hem daargestelde GASLEIDINGEN binnen het jaar mogten voorkomen, **kosteloos** HERSTELD.

Is ruim voorzien van alle soorten van **ORNAMENTEN.**

J. BUTTINGER,
Heerestraat.

*** Zeer net bewerkte NEDERLANDSCHE ¼ **MUDDEN** en **ONDERDEELEN**, met KOPER- en IJZERBESLAG, tot zeer goedkoope prijzen, te bekomen bij

HESSELINK & Co., *Bierbrouwers.*

GRONINGEN, 1856.

Op den Weg van ***ZUIDLAREN*** naar ***GIETEN*** wordt een **TOLGAARDER** verlangd. GEPENSIONNEERDE ONDER-OFFICIEREN van het Nederl. Leger, van een gesond ligchaamsgestel, voor die betrekking geschikt en genegen zijnde, sullen hunne Getuigschriften enz. ten spoedigste, immers vóór den **5den November e.k.**, franko behooren in te senden aan den ondergeteekende.

Namens de Directie van voorn. Weg:
P. A. G. DE MILLY.

EEN DRUKKERSGEZEL,

tevens **ZETTER** zijnde, sijn WERK verstaande, kan dadelijk VAST WERK bekomen tegen **goed loon**, bij

H. H. G. FONGERS,
Boekhandelaar te Uithuizen.

Er biedt sich aan eene **TWEEDE MODISTE**, die reeds eenige jaren als soodanig is werksaam geweest; kunnende de voldoendste Getuigschriften produceren. Adres onder de letters J. A. D. C., bij den Boekhandelaar VAN GORCUM, te *Assen.*

Extract uit eenen Brief van Mejufvrouw C. FROMBERG, te *Middelburg*, van den 12den Sept. 1856.

Eene Boerin uit Serooskerken, bij Middelburg, die door een **GOLDBERGERSCHEN KETTING** van hoofdpijn bevrijd werd, heeft mij de vergunning gegeven dit openlijk bekend te maken en haar adres aan iedereen af te geven, die er naar vragen mogt. Deze Vrouw leed sedert haar vijftiende jaar aan hoofdpijn, die bij de minste vermoeijenis dadelijk zoo hevig werd, dat zij naar bed moest gaan; zij kon geen Donderdag in de Stad komen sonder met hoofdpijn terug te keeren; alle aangewende middelen bleven vruchteloos, tot zij eindelijk, na het lesen van vele Attesten, besloot een' **GOLDBERGERSCHEN KETTING** te proberen. Zij liet er een' koopen van *f* 3,60, voor ongeveer 4 weken, en versekerde mij, dat zij van het oogenblik dat zij hem aandeed, geen hoofdpijn meer had gehad; de volgende week kwam zij mij vol vreugde vertellen, dat zij den laatsten Donderdag voor het eerst sonder hoofdpijn van Stad terug was huis gekomen is; gisteren kwam haar man mij berigten, dat zij al dien tijd vrij van hoofdpijn geweest is en selfs bij het swaarste werk geen aanval meer daarvan gehad heeft; hij bragt mij een adres en versocht dringend iedereen bij hem te senden die van hem selven weten wil. Die goede menschen waren zoo dankbaar als ik se nog selden heb aangetroffen; enz.

Alle rheumatische ziekten, verlammingen, gewrichtspijn, hoofdpijn, oorpijn, kiespijn, maagkramp, krampkolijk, kramp in de borst en in de kuiten, knubbeljicht, verstijving in de leden, aangesigtspijn, zenuwziekten, worden seker en spoedig door GOLDBERGER'S KETTINGEN genezen.

Zij kosten *f* 1.80—2.70—3.60—5.40.

Amsterdam, VERKOOPHUIS; *Assen*, H. P. A. VAN GORCUM; *Delfzijl*, A. W. C. KEIZER; *Groningen*, C. RIKKERS en M. GAASBEEK; *Hoogezand*, F. M. DIKEMA; *Meppel*, A. JEULEN en Co.; *Nieuwolda*, R. P. v. CALCAR; *Noordbroek*, W. B. TEDINGA; *Pekela*, J. T. FELDBRUGGE en FELDBRUGGE en Co.; *Stads-Kanaal*, H. KREKEL; *Steenwijk*, K. TIMMERMANS; *Veendam*, S. SAVENIJE; *Winschoten*, G. WASMAN, en in de bekende Depôts in de andere Steden.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.

Behoort bij de Groninger Courant van
22 October 1856, no. 127.

VERSLAG
VAN DE HANDELINGEN DER PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN.

Staten der provincie Groningen.

Zitting van Maandag den 21sten October.

Alle leden zijn tegenwoordig.

Na goedkeuring der notulen wordt mededeeling gedaan, dat de heer H. B. ONNES, aan Ged. Staten zijn ontslag als lid der Staten heeft ingezonden.

Wederom zijn een aantal adressen ingekomen nopens de verbetering der scheepvaartkanalen en eene indeeling der provincie in waterschappen. De voorzitter stelde voor, evenals dit omtrent de vroegere adressen te dezer zake was besloten, ook nu weder ze niet te lezen, maar ter griffie neder te leggen. Op voorstel van den heer J. W. QUINTUS werd evenwel bepaald de conclusiën der adressen te lezen. Deze zijn van:

1) J. J. HUISMAN en andere landbouwers te Schildwolde en Slochteren, verzoekende dat aan de plannen geene uitvoering worde gegeven;

2) A. S. WILDEMAN, en andere ingezetenen van Siddeburen, verzoekende over de plannen der staatscommissie een afkeurend votum te willen uitbrengen, ten einde den ondergang van velen te voorkomen;

3) den raad der gemeente Oude Pekela, zijne bezwaren mededeelende tegen den omslag der kosten en de orde waarin de werken zouden worden uitgevoerd;

4) Dr. R. H. BENTHEM REDDINGIUS en andere ingezetenen van Ten Boer, vooral tegen het nieuwe scheepvaartkanaal opkomende;

5) J. KONING UILKENS en andere ingezetenen van Loppersum, verzoekende, dat het Winschoterpeil niet worde overgebragt op het kanaal naar de Eems, dat de landen ten zuiden van het Damsterdiep als afzonderlijk waterschap blijven bestaan en er geene vereeniging van die ten noorden van het nieuwe kanaal met Hunsingo plaats hebbe.

6) J. E. HUIZINGA en andere ingelanden van het zijlvest der Drie Delfzijlen, om het Damsterdiep voor scheepvaart- en afwateringskanaal in te rigten en van Tjamsweer af een nieuwen arm daarbij te voegen; de landen ten zuiden van dit diep tot een afzonderlijk waterschap te laten, het tegenwoordige peil te behouden, en de waterschappen Hunsingo en Fivelingo afzonderlijk te laten bestaan;

7). J. J. ONNES en andere ingelanden van de schepperij Nieuwolda;

8) S. S. DALLINGA en andere ingelanden van de schepperij Nieuwscheemda;

9). J. H. BUURMA en andere ingelanden van de schepperij Noordbroek;

10). H. UBBENS en andere ingelanden van de schepperij Zuidbroek;

11) mr. H. J. TER HASEBORG en andere ingelanden van de schepperij Scheemda;

12). E. P. BOTJES en andere ingelanden van de schepperij Oostwold;

13). K. H. SCHRAGE en andere ingelanden van de schepperij Eexta;

14). A. BOSKER en andere ingelanden van de schepperij Klein Termunten;

15). J. G. GEERTSEMA en andere ingelanden van de schepperij Groot Termunten:

16). A. B. BOLTJES en andere ingelanden van de schepperij Woldendorp; — allen tegen de vereeniging van de waterschappen Hunsingo en Fivelingo.

17). L. E. TIKTAK en andere ingezetenen van Nieuwe Pekela, verzoekende dat worde te gemoet gekomen aan de vroeger door hen ingediende bezwaren;

18) mr. G. NAUTA en andere ingezetenen van Muntendam, hunne adhaesie schenkende aan de plannen der commissie, opdat zoowel het tegenwoordige als het nageslacht aan deze vergadering de eer geve, op zulk eene grootsche wijze den bloei van dit gewest te hebben bevorderd;

19) F. JANSEN en andere ingelanden ten zuiden van het Damsterdiep, om aan het rapport der commissie de goedkeuring te onthouden.

Hierop stelt de voorzitter voor in behandeling te nemen de conclusie van het verslag van de centrale afdeeling op het rapport der staatscommissie betreffende de verbetering der scheepvaartkanalen.

De heer M. V. D. TUUK stelt als motie van orde voor in behandeling te nemen de conclusie van het rapport der staatscommissie. Deze wijze van behandeling komt hem voor te liggen in den aard der zaak, en te zijn gegrond op het reglement van orde, wat nader door hem wordt uiteengezet.

De heer J. W. QUINTUS kan zich met die motie niet vereenigen en grondt ook op het reglement van orde zijne meening, dat hier de conclusie van het centraal verslag dient in behandeling te komen.

Nadat de heer V. D. TUUK hierop gerepliceerd heeft, wordt zijne motie in stemming gebragt en met 25 tegen 18 stemmen aangenomen. (*Tegen:* de heeren *Wiertsema*, *Allershof*, *Noordhoff*, *Homan*, *Roemeling*, *de Sitter*, *van Loon*, *de Haan*, *S. P. v. d. Tuuk*, *Mesdag*, *Bonthuis*, *Smid*, *Land*. *Tigchelaar*, *de Marees van Swinderen*, *J. W. Quintus*, *O. Q. I. J. van Swinderen* en *van Iltersum*.)

De beraadslagingen worden alsnu geopend over het eerste punt der conclusie van het rapport *kanaal van Groningen naar Delfzijl*.

De heer VENEMA opent de beraadslagingen met een uitvoerig betoog tegen de bezwaren, welke tegen het plan der commissie zijn ingebragt. Ten aanzien van de bewering, dat de doorvoering van het Winschoterpeil slechts schijnbaar eene vermindering van kosten zal medebrengen, maar dat men inderdaad het Damsterdiep goedkooper tot een scheepvaartkanaal zoude kunnen inrigten, stelt spreker de voordeelen van het ontwerp der commissie op den voorgrond; zij heeft het gewigt daarvan ingezien en ook uit dit oogpunt de zaak rijpelijk beschouwd. Maar zij heeft zich ook de gevolgen voorgesteld, welke daaruit zouden voortvloeijen. Men zal dan niet eens beantwoorden aan de behoeften van den tegenwoordigen tijd, welke niet eerder bevredigd zullen zijn, voordat er een uitweg tot afvoer van het water boven Groningen naar de Eems zal gevonden zijn.

De commissie heeft begrepen, dat men niet moest blijven staan bij de behoeften van het tegenwoordig oogenblik, maar ook op de toekomst moest zien. Spr. brengt hulde toe aan de regering van Groningen, die in het begin der 17de eeuw, de toekomst van twee eeuwen raadplegende, met krachtigen en vasten wil, plannen ontworpen en snel uitgevoerd heeft. Sedert zijn langzamerhand de behoeften aan grootere en ruimere kanalen vermeerderd. Die behoeften naar waterafvoer zullen steeds aangroeijen, ten bewijze waarvan spr. eene schildering geeft van de toekomst van eene halve eeuw, en als men nu niet eene halve eeuw vooruit ziet en den waterafvoer daarvoor verbetert, dan zal men later die feil moeten betreuren. Maar er is meer, wanneer nu tot de afsluiting van het Reitdiep besloten wordt en er geen uitweg voor het water naar de Eems wordt gemaakt, dan voorziet spr. een allerongelukkigsten toestand voor de waterlozing van het Hunsingo en Westerkwartier. Zoo nu nog de waterafvoer van het Winschoterdiep verdubbeld wordt, gelijk hij voorspelt dat gebeuren zal, en dit langs het Reitdiep op denzelfden boezem zal moeten afstroomen, dan vraagt spr. wat er van Hunsingo en het Westerkwartier moet worden.

De commissie heeft daartegen een redmiddel gezocht en daarop is het nieuw ontworpen kanaal met een gelijken waterspiegel als het Winschoterdiep gegrond, waardoor Hunsingo en het Westerkwartier gespaard zullen worden en toch ook de voordeelen behouden worden, welke gelegen zijn in de overbrenging van het Winschoterpeil op het Damsterdiep tot Delfzijl en naar de Wetsingersluis. Zonder dat is het systeem van verbetering gesloopt en de commissie zoude teregt door den nazaat beschuldigd kunnen worden, dat zij bij al de beraamde verbeteringen de toekomst niet in het oog heeft gehouden.

De heer DE HAAN merkt op, dat het ontwerp van een nieuw kanaal door de commissie aanbevolen wordt om de mindere kosten daarvan boven die van eene verbetering van het Damsterdiep en omdat daardoor gereedelijk aan de behoefte voor waterafvoer kan worden voldaan. Ten aanzien van het eerste punt deelt spr. vergelijkenderwijs eenige opgaven mede van de kosten voor beide plannen en komt ten slotte tot de uitkomst, dat het nieuwe kanaal slechts *f* 57,000 minder zal moeten kosten. Hoewel dit verschil reeds te gering is, om daarom van eene verruiming van het Damsterdiep af te zien, wanneer deze meerdere voordeelen oplevert, zal dit wegvallen, als men weet, dat de provincie verpligt zal worden met het onderhoud van het Damsterdiep tot aan Dijkshorn, enz. Wat den tweeden grond der commissie aangaat, de overbrenging van het Winschoterpeil, acht hij het gevoelen ongegrond, dat bij eene afsluiting van het Reitdiep bij de Zoutkamp, de afwatering wel verbeterd zou worden, maar ten koste van de landen tusschen de beide sluizen. Zoo de zienswijze van de commissie opging, dan zou spr. de vraag omtrent de afsluiting van het Reitdiep ontkennend moeten beantwoorden. Spr. gelooft echter, dat het voorbarig zoude zijn een zoo kostbaar hulpmiddel als door de commissie wordt voorgesteld te baat te nemen, om een bezwaar weg te nemen dat niet blijkt aanwezig te zijn. Een ander bezwaar is bij hem ook nog het meerdere gevaar voor verlanding der buitengeul bij de Zoutkamp, doordien dan de waterafvoer op het benedenpand van het Reitdiep, waardoor die geul open gehouden zal moeten worden, verminderen zal.

Spr. ziet dus geen reden om aan het ontwerp der commissie de voorkeur te geven boven eene verruiming van het Damsterdiep noch om de mindere kosten, noch om den verbeterden waterafvoer. En voor de scheepvaart is verbetering van het Damsterdiep ook te verkiezen boven het ontwerp der commissie. Onder de nadeelen hiervan somt Spr. op het verlies van water door opdrooging door de hooge ligging van het kanaal; de afsnijding van bestaande waterwegen; de kaden zullen de vestiging van inrigtingen van nijverheid niet toelaten, terwijl het kanaal door onbewoonde streken zal loopen. In een woord er zal *f* 1,500,000 besteed worden voor een kanaal, waardoor de belangen der provincie niet gebaat maar benadeeld zullen worden. Bovendien zal men met groote hinderpalen en moeijelijkheden te kampen hebben bij het graven en de onteigeningen. Door de verbetering van het Damsterdiep daarentegen geeft men aan de nijverheid gelegenheid zich te ontwikkelen, Appingedam en ook andere gemeenten kunnen daarvan partij trekken.

Ten slotte zijn spr. nog een paar bedenkingen voorgekomen, ten eerste of men wel zeker is, dat het aanleggen van dijken langs het kanaal binnen den kring der vesting zal toegelaten worden door het departement van oorlog en ten tweede, dat de minister van binnenl. zaken in der tijd het Damsterdiep uitdrukkelijk als het groote scheepvaartkanaal heeft aangewezen en daarvoor een rijkssubsidie heeft toegezegd met verwerping van andere waterwegen. Hij vraagt dus, of de regering zich met de verandering zal kunnen vereenigen. Spreker stelt als amendement voor, dat de conclusie van het centraal verslag op dit punt zal worden aangenomen.

De heer BORST brengt een woord in het midden omtrent het financiële bezwaar, waaromtrent hij het niet eens is met den heer DE HAAN. De commissie heeft de zaak nog eens nagegaan en omdat sommigen van oordeel waren, dat de verbetering van het Damsterdiep goedkooper zoude zijn, de cijfers van de beide ontwerpen, dat van de verruiming van het Damsterdiep, ingevolge het plan van den hoofdingenieur VAN ESSEN, en het nieuwe door de commissie voorgestelde kanaal tegenover elkander gesteld. Hieruit blijkt, dat dit laatste ongeveer *f* 700,000 minder zal behoeven te kosten.

De heer VENEMA antwoordt op het beweren van den heer DE HAAN, dat de verpligting der provincie tot onderhoud van het Damsterdiep tot aan Dijkshorn niet kon worden ontkend, dat dit, gelijk uit officiële stukken voor hem liggende blijkt, eene nog niet uitgewezene zaak is. De commissie had niet gedacht den heer DE HAAN onder de tegenstanders van haar voorstel te zullen vinden; zij had veeleer gedacht, dat hij een groot voorstander daarvan geweest zoude zijn en wel op grond van hetgeen door hem in 1852 in deze vergadering gezegd is, waaruit blijkt, dat hij toen het gevoelen was toegedaan, dat de natuur als het ware zelve het Damsterdiep had aangewezen tot den afvoer van het water van het Winschoterdiep, waaraan de landen aldaar zoo groote behoefte hebben.

De heer VAN LOON wenscht kortelijk zijne stem te motiveren tegen de conclusie van het rapport. Hij verwondert zich, dat de commissie een geheel nieuw kanaal voorstelt in strijd met de vroegere zienswijze der vergadering in 1852, toen zij zich vereenigd heeft met het rapport, waarbij te kennen gegeven werd, dat de bevaarbaarmaking van het Damsterdiep verre de voorkeur verdient boven een nieuw kanaal. Het is verder aan spr. niet gebleken, welk aandeel de hoofdingenieur aan het werk der commissie gehad heeft; wel heeft men gezegd, dat deze ambtenaar de vergaderingen bijgewoond, ja zelfs de proeven van het rapport gezien heeft, doch dit kan hem niet bevredigen. Spr. is geen waterbouwkundige en behoort dus, volgens den heer VENEMA, onder hen die een eng begrensden blik hebben, maar spr. acht dit beter dan luchtkasteelen te bouwen. Maar daarom acht hij de voorlichting noodig van mannen, die practisch en theoretisch wetenschappelijk ontwikkeld zijn.

Er is, het is waar, een rapport van den hoofd-ingenieur van den 4den Julij, omtrent de tweede nota van den Commissaris des Konings, maar waarvan de staats-commissie waarschijnlijk geen partij getrokken heeft. Als hij toch let op hetgeen hij in het rapport leest, dan is hij niet gerust gesteld. Eene stellige verzekering toch, dat de doorkwelling van het kanaal door bekleeding der kaden zal voorkomen worden, wordt niet gegeven, deze konde dus niet gegeven worden. En bovendien, om die kaden te bekleeden zal er klei uit de bermslooten gegraven moeten worden, maar hij vraagt of dit wel mogelijk is en zoo die van elders moet aangevoerd worden, dan zal zulks onnoemelijke kosten veroorzaken.

Maar het is niet genoeg te spreken van de kosten van aanleg, ook de kosten van onderhoud zullen in het oog gehouden moeten worden en dan gelooft hij, dat dit niet ligt geacht zal worden door eene vergadering, die het onderhoud van grindwegen als eene levenskwestie behandelt.

Voorts merkt hij aan, dat de onteigeningskosten te laag zijn geraamd tegen *f* 1300 per bunder, wanneer men let op art. 41 der wet op de onteigening ten algemeene nutte. Men dient vooraf te weten, hoeveel afsnijdingen er moeten plaats hebben om de kosten te kunnen berekenen. Dit is overgelaten aan de waterstaatsbeambten, met opdragt om zoo mogelijk de afsnijdingen te voorkomen. Maar nu zal een van beiden plaats hebben, of zij zullen niet voorkomen kunnen worden, of zij zullen vermeden worden door omwegen te maken. In beide gevallen zullen de kosten grooter worden. Eindelijk wijst spr. er nog op, dat door het nieuwe kanaal waterschappen zullen gescheiden worden, terwijl de nieuwe indeeling daarvan nog niet geregtvaardigd wordt. Hij zal zijne stem op bovenstaande gronden tegen het nieuwe kanaal uitbrengen.

De heer DIJKHUIS geeft aan den heer DE HAAN te kennen, dat hij zijne becijferingen niet juist heeft kunnen volgen, doch het is hem voorgekomen, dat sommige posten daarvan onjuist zijn. Hij moet er bijvoegen, dat zoo men het Reitdiep wil afsluiten en niet kan besluiten tot een nieuw kanaal naar den Eems, dan zoowel te Wetsinge als te Zoutkamp de sluisgangen vergroot moeten worden. Te Zoutkamp is de gelegenheid zoodanig, dat de sluis aldaar met de voorgestelde afmetingen gelegd kan worden, maar indien de sluis aldaar verruimd moet worden, dan is de ruimte daarvoor bestemd te beperkt en eene gedeeltelijke amovering van de Zoutkamp zal noodzakelijk worden en dat zou aanzienlijke kosten na zich sleepen.

Wat de kosten van onteigening betreft, het is mogelijk, dat zij te laag zijn genomen, doch hij heeft van eenige grondbezitters langs het nieuwe kanaal het tegengestelde gevoelen hooren uiten, die hem te kennen gegeven hebben, dat de raming van *f* 1300 de waarde te boven ging en dat men wel met *f* 500 à *f* 600 en bij doorsnijdingen met *f* 1000 per bunder zoude tevreden zijn. Doch gesteld, dat de raming te laag is, laat men er dan nog ½ bijvoegen, dan zal het kanaal nog geen 2 millioen kosten.

Verder wijst spr. nog aan, dat bij eene afsluiting van het Reitdiep een kanaal tot waterafvoer naar den Eems noodzakelijk is, zoozeer dat hij er bezwaar in zoude zien tot de afsluiting van het Reitdiep te besluiten, zoo er geen middel gevonden werd om het bovenwater elders af te voeren.

De heer DE SITTER zegt met belangstelling kennis te hebben genomen van het plan der commissie, waardoor, naar een der vorige sprekers zich uitdrukt, zelfs de verre toekomst dezer provincie zou worden gebaat; die belangstelling was bij hem te grooter, omdat hij sedert jaren als lid van de commissiën voor de verbetering der kanalen en voor de waterschappen, met menig cijfer van nabij bekend is. Door bijzondere omstandigheden verhinderd de beraadslagingen in de afdeelingen over deze plannen bij te wonen, was hierdoor voor hem een bron van licht verloren gegaan, weshalve hij een zelfstandig onderzoek heeft ingesteld en zich, met het oog op het gewigt der zaak, geen moeite of tijd heeft ontzien om voor zich tot eene conclusie te komen. Hij had zich daarbij de belangen van het *geheele* gewest voor oogen gesteld en van alle takken van nijverheid *gezamenlijk*.

Vele van zijne bezwaren komen ook voor in het centraal verslag; hij zal nog een paar in het midden brengen, die hem beletten zijne stem aan de voorgestelde conclusie te geven, vooraf opmerkende dat hij niet geacht wil worden tegen een ander plan te zijn, dat een gelijk doel met meer doelmatige middelen zal bereiken, en voorts tegen de commissie eene exceptie van niet ontvankelijkheid opwerpende aan welke was opgedragen alle vroeger bestaande plannen van kanaalverbetering tot een systematisch geheel te brengen en die dus, door een geheel nieuw kanaal voor te stellen, geacht moet worden de haar gedane opdragt te hebben overschreden. En hoe grooten dunk men nu ook moge koesteren van de waterbouwkundige kennis van de leden dier commissie, hij gelooft, dat de Staten een overijld werk zouden verrigten, als zij dat nieuwe plan aannamen zonder grondig onderzoek ook van den hoofdingenieur. De commissie zegt wel, dat de voorgestelde conclusie uitdrukt het eenparig gevoelen van hare leden en van den hoofdingenieur, maar deze heeft alleen inlichtingen gegeven waar die gevraagd werden, doch men kent nog niet zijn advies over de nu voorgestelde plannen, die in vele opzigten de verstandelijke vermogens der commissie te bovengaan. Het is alzoo wenschelijk, dat het geheele plan vooraf aan het oordeel van dien ambtenaar worde onderworpen.

Hierop herinnert spr., dat hij gedrukt zijne opmerkingen over eenige punten van het rapport der commissie aan de leden heeft medegedeeld en dat de commissie hiertegen een paar aanteekeningen heeft laten drukken, die evenwel hem in zijne overtuiging niet hebben geschokt. Hij blijft alzoo bij zijne meening, dat het eene onmogelijkheid zoude zijn het peil van het Damsterdiep te verlagen, omdat dit diep alsdan onbevaarbaar zoude worden. En als hij nu hierbij let op de bezwaren door de verschillende zijlvestenijen omtrent dit punt bijgebragt, dan vreest hij maar al te zeer, dat, door het plan der commissie aan te nemen, de belangen van de scheepvaart en scheepsbouw zullen worden bevorderd ten koste van landbouw en binnenlandschen handel en nijverheid. Ook bij de overige opmerkingen meent spr., na het weinig afdoende daartegen door de commissie ingebragt, te moeten blijven volharden.

Hoe gaarne hij dus zou willen medewerken tot verbetering der scheepvaartkanalen, zoo kan hij toch niet zijne stem geven aan dit plan, dat op eenige punten zoo stelselloos en ondoordacht is en waardoor niet alleen het tegenwoordige geslacht, maar ook de verre toekomst zou worden geschaad. Als wij, zegt spr. ten slotte, beschikken over de fondsen der ingezetenen van dit gewest en plannen beoordeelen tot bevordering van de provinciale welvaart, die zoo diep ingrijpen in de toekomst, dan rust op ons eene zware verantwoordelijkheid, als wij door zucht om iets groots, iets nieuws voor te dragen, ons laten vervoeren tot overijlde stappen.

De heer LAND begint met te wijzen op het hooge gewigt van deze plannen, van wier uitvoering sommigen een' ongekenden bloei voor deze provincie verwachten, maar die door anderen voor verderfelijk worden geacht. Het is zeker, dat zij millioenen zullen kosten, dat de lasten daardoor aan de ingezetenen opgelegd, aanzienlijk zullen zijn. Verder wijst hij op het groot verschil, 't welk zelfs in de cijfers wordt opgemerkt en dit, terwijl toch allen hetzelfde doel, het heil van de provincie beoogen.

Spr. heeft, na beoordeeling van alle gewisselde stukken en na de gehoudene beraadslagingen, geene vrijheid gevonden zijne goedkeuring te hechten aan de plannen der commissie, gelijk zij liggen. Zijne bezwaren betreffen vooral het graven van het nieuwe scheepvaartkanaal naar de Eems, 't welk door bijna onbewoonde streken zal loopen, zoodat behalve Delfzijl, bijna niemand daarvan zal profiteren. En is Delfzijl als door de natuur bestemd om voor een belangrijk deel in handel en scheepvaart deel te nemen, — Appingedam heeft evenzeer aanspraak op de belangstelling der vergadering, en daarin wordt geenszins door de commissie te gemoet gekomen. Het zal toch niet de bedoeling zijn dat Appingedam zelf een kanaal naar het nieuwe kanaal moet graven. En dit nieuwe kanaal wil men laten graven, terwijl de minister van binnenlandsche zaken, de heer THORBECKE, het Damsterdiep bijzonder heeft aanbevolen, die tevens het leggen van een nieuw kanaal onnoodig acht. In 1853 is door eene commissie aan de vergadering aanbevolen het verbeteren enz. van het Damsterdiep, 't welk de Hooge Regering bereid was krachtdadig te ondersteunen. Met het gevoelen van die commissie heeft de vergadering zich toen eenparig vereenigd. Daarom is het hem vreemd voorgekomen, dat de tegenwoordige commissie (waarvan ook de heeren SCHILTHUIS en BORST leden zijn, die tevens tot de evenbedoelde commissie hebben behoord) nu, met voorbijzien van het vroeger beslotene, tot het aanleggen van een nieuw scheepvaartkanaal is gekomen. Hij zou ook betwijfelen, of de Hooge Regering hieraan hare goedkeuring zal hechten.

Spr. heeft te vergeefs gezocht naar de motiven, die de commissie geleid hebben om het vroeger goedgekeurde plan te verlaten en een nieuw plan te ontwerpen tot dus verre algemeen afgekeurd. De commissie wijst op de mindere kosten, maar het is moeijelijk te begrijpen hoe de verruiming van een bestaand kanaal meer zou moeten kosten dan het graven van een geheel nieuw. De commissie heeft, in hare vergelijking van de kosten van beide, voorbij gezien, dat het nieuwe kanaal op eene mindere ruimte wordt voorgesteld, dan het Damsterdiep volgens het vroegere plan zou bekomen.

Een tweede voordeel van het nieuwe kanaal zou, volgens de commissie, bestaan in den uitweg van het water van het Winschoterdiep langs het Damsterdiep naar de Eems. Spr. merkt op, dat de commissie die in 1854 het plan heeft ter tafel gebragt voor de indeeling dezer provincie in nieuwe waterschappen, in welke commissie ook de heer VENEMA zitting had, de noodzakelijkheid niet heeft ingezien voor eene afleiding van het water van het Winschoterdiep naar de Eems, wanneer het Reitdiep werd afgesloten, en zoo daaromtrent nog eenige twijfel bestond, dan zou die zijn weggenomen door de dezer dagen medegedeelde beschouwingen van den heer G. REINDERS. Doch tegen de afleiding van dat water naar de Eems is nog een gewigtig bezwaar. Alle deskundigen stemmen hierin overeen, dat bij afsluiting van het Reitdiep, het middel tegen de gevreesde opslibbing der geul is, het meerdere stroomvermogen van het water. Leidt men nu het water van het Winschoterdiep naar de Eems, dan zoude men groot gevaar loopen, dat de geul van het Reitdiep langzamerhand geheel verlandde.

Verder zegt spr., zich ook niet te kunnen vereenigen metde vereeniging van de waterschappen Hunsingo en Fivelingo; waaromtrent hij zich refereert aan de ingekomene adressen.

De heer SCHILTHUIS verdedigt het rapport der commissie tegen de vier sprekers die dit hebben bestreden. De heer DE

Haan is in uitvoerige becijferingen getreden; het doet hem leed, dat hij die niet vooraf heeft medegedeeld om de juistheid daarvan te kunnen beoordeelen. Voorts heeft hij gewezen op de mindere capaciteit van het nieuwe kanaal; maar dit was juist overeenkomstig de bedoeling en het besluit der vergadering, die plannen wenschte te hebben op eene minder uitgebreide schaal. Dan heeft hij gesproken over de moeijelijkheid om fabrijken langs het nieuwe kanaal op te rigten; maar spr. wijst daartegen op de groote fabrijk van den heer van Calcar, die achter de hooge dijken van het Reitdiep is opgerigt. Verder heeft hij als argument gebezigd (en spr. verzoekt daarop wel de aandacht te willen vestigen), dat men waarde moest hechten aan de plannen, die door den minister van binnenl. zaken werden ondersteund. Spr. heeft de overtuiging en weet, dat de minister de plannen door de commissie voorgesteld zal goedkeuren, en dat z. exc. die wil ondersteunen met een rijkssubsidie van *f* 1,200,000 juist op grond van de bijzondere goedkeuring die z. exc. hecht aan het ontwerp der commissie; maar dat, zoo datzelfde subsidie gevraagd wordt voor de verbetering van het Damsterdiep, de vergadering gevaar loopt dit niet te zullen erlangen.

Ter beantwoording van den heer van Loon, die zijne verwondering heeft te kennen gegeven, dat de commissie heeft gehandeld in strijd met hare opdragt door een nieuw kanaal voor te stellen, merkt spr. op, dat, zoo de commissie de verbetering van het Damsterdiep op kleiner schaal had voorgesteld en zij, als dit was aangenomen, later was opgekomen om te zeggen, dat er veel beter plan bestond met mindere kosten — de commissie dan getoond zou hebben hare opdragt niet waardig te zijn. Voorts is opgemerkt, dat de hoofdingenieur nog niet zijn oordeel over het plan der commissie had opgegeven; maar spr. kan mededeelen, dat de hoofdingenieur steeds bij de beraadslagingen der commissie is tegenwoordig geweest, tot voor korten tijd, toen hij buiten de stad was; maar ook toen waren hem telkens de eerste proeven van het gedrukte rapport toegezonden en had de hoofdingenieur te kennen gegeven, dat hij zijne goedkeuring daaraan hechtte en alleen enkele aanmerkingen had van ondergeschikt belang, die aan de zaak zelve niets afdeden.

Aan den heer de Sitter doet spr. opmerken, dat deze gedurende de twee jaren, dat hij lid is geweest van de vroegere commissie voor de verbetering der scheepvaartkanalen, bijna niet de vergadering der commissie heeft bijgewoond; welk feit spr. meende te moeten mededeelen, omdat zijn oordeel als lid dier commissie, waarde konde hebben bij de vergadering. Wat overigens den uitval van den spreker tegen de commissie aangaat, spr. meent dat hij daarop niet behoeft te antwoorden, daar hij overtuigd is, dat de vergadering dien wel naar waarde zal schatten. Tegen de opmerking, alsof bet het plan der commissie de belangen van landbouw worden op geofferd aan die van handel en scheepvaart, stelt spr. over de verklaring, dat de commissie de belangen van geen enkelen tak van nijverheid heeft uit het oog verloren, en dat bepaaldelijk de landbouw bij de betere afwatering het hoogste belang heeft. Spr. zegt ook nimmer te zullen medewerken, dat deze oudste en aanzienlijkste tak van nijverheid worde opgeofferd aan de belangen van handel en scheepvaart.

In antwoord op den heer Land — die vooral bezwaar had tegen het rapport, omdat de belangen van Appingedam waren uit het oog verloren en men van die plaats niet vergen kon op eigene kosten eene verbinding met het nieuwe kanaal te maken — zegt spr., dat hij gelooft, dat de vergadering nimmer voor eene betere verbinding tusschen Appingedam en het geprojecteerde groote scheepvaart- en uitwateringskanaal een subsidie zal weigeren.

De heer de Sitter erlangt het woord over een personeel feit. Vorige spr. heeft gezegd, dat hij nooit de vergaderingen van de commissie voor de scheepvaartkanalen had bijgewoond. Hij verklaart deze aantijging voor onwaar en leugenachtig.

De heer M. v. d. Tuuk doet opmerken, dat er bezwaren zijn ingebragt tegen het rapport vooral ten opzigte van het nieuwe kanaal; dat die plannen door den heer de Sitter zijn gequalificeerd als het verstandelijk vermogen te boven gaande van de leden der commissie. Doch hij gelooft, dat de spreker die ontboezeming terug gehouden zoude hebben, zoo de zwakheid van zijne vermogens hem niet naar eene badplaats en zijne bemoeijingen met het pauperisme naar het congres te Brussel geroepen en hem hier afwezig hadden doen zijn. Want ware hij tegenwoordig geweest bij de behandeling in de afdeelingen, dan zoude hij bespeurd hebben, dat de verstandelijke kracht der commissie sterk genoeg was om de voordeelen van haar voorstel bloot te leggen en dat de belangen van handel, landbouw en scheepvaart daardoor gebaat worden. Of rekent hij den niets den landbouw in de veenkoloniën? of telt hij niet dien van Hunsingo en het Westerkwartier? of acht hij dien van Fivelingo dan zoo weinig?

Als men de cijfers nagaat, dan blijkt het, dat niet alleen de landbouw in de veenkoloniën, maar ook die van Fivelingo, van waar vooral de oppositie komt, inderdaad gebaat wordt. Wij zien immers, dat de waterstand aldaar dikwijls is boven het peil van het Damsterdiep, en wat ander middel zal men daartegen beter aanwenden dan den waterafvoer te beperken? En nu worden, wanneer het plan aangenomen wordt, ongeveer 19,000 bunders van de afwatering afgenomen, waarvan het gevolg zal zijn, dat de bovenpeilstand van het kanaal van Groningen minder zal zijn dan nu. Het blijkt uit de redeneringen van den heer de Sitter, dat hij de bron van voorlichting mist, welke men in de afdeelingen heeft gehad.

Scheepsbouw en handel vragen geen onderdrukking van den landbouw; zonder landbouw zijn er geen handel en scheepsbouw denkbaar; de bloei van den eersten is de voorwaarde tot den bloei van handel en scheepsbouw. En juist omdat de landbouw zooveer gebaat wordt door het voorstel der commissie, zal hij met gerustheid zijne goedkeurende stem daaraan hechten.

De heer J. W. Quintus wenscht kort zijne beweeg redenen op te geven tegen het voorstel der commissie. Hij houdt het er voor, dat de verbreeding van het Damsterdiep zich aanbeveelt boven het nieuwe kanaal; hij houdt het er voor, dat de overbrenging van het Winschoterpeil op het Damsterdiep verderfelijk is voor de provincie, en dat het nieuwe kanaal niet te houden is op de diepte en alzoo gebreken heeft, waardoor het gevaarlijk wordt er gebruik van te maken.

De meerdere doelmatigheid van de verruiming van het Damsterdiep is reeds op verschillende gronden aangetoond. Spr. wil er nog ééne opmerking bijvoegen, dat men n.l. niet juist doet, de tabel van kosten van het nieuwe kanaal tegenover het plan van den heer v. Essen te stellen. De geprojecteerde verruiming van het Damsterdiep van den heer v. Essen moet dienen voor zeeschepen van het grootste charter, — het nieuwe kanaal voor middelmatige koopvaardijschepen. Het plan van den heer v. Essen is op een weelderigen voet aangelegd. In de vergelijking zijn de opgaven over onteigening en graafwerken van den heer Tigchelaar aangenomen, alsof zij juist waren. Die opgaven zijn verkeerd, daar men bij het Damsterdiep niet zooveel te graven zal hebben om de voorgestelde diepte van 4.50 el te verkrijgen, die op het nieuwe kanaal geheel zal moeten gegraven worden.

Buitendien valt uit het plan van den heer van Essen weg de lig- en laadplaats, terwijl de bruggen eene mindere wijdte behoeven te hebben en daardoor minder kostbaar zullen worden. Voorts zullen voor het nieuwe kanaal juist de beste gronden, welke in de nabijheid van Groningen, Delfzijl, Farmsum en andere gemeenten gelegen zijn, onteigend moeten worden. De grond der kaden is door de commissie op 80 bunder gesteld; dit zal niet meer dan 70 bunder bedragen, en wil men de opbrengst van het grasgewas daarvan rekenen, dan moet het onderhoud der kaden ook in rekening gebragt worden, dat voorzeker veel meer zal beloopen.

Spr. zegt, in het begin getoond te hebben veel te hechten aan de ingekomen adviezen, en nu heeft hij opgemerkt, dat van al die adviezen slechts één zich *voor*, — alle overigen *tegen* het plan verklaard hebben. En geen wonder, deze zijn in bezit van goeden handel en landbouw; die er voor zijn, willen zich verbeteren.

Eene andere opmerking betreft het fabrijkwezen. Spr. gelooft niet, dat dit zich aan het kanaal zal kunnen vestigen. Waar toch staan te Hoogezand, Sappemeer, Zuidbroek, enz. fabrijken achter zulke verschansingen. Men heeft gewezen op den stoom-houtzaagmolen van den heer v. Calcar aan het Reitdiep; maar men zal toch niet aan ieder den last willen opleggen om als de heer v. Calcar eene eigen sluis te bouwen van *f* 50,000. Nog één bezwaar tegen het nieuwe kanaal bestaat bij spr. hierin, dat er een aantal waterwegen door afgesneden zullen worden; hij noemt alleen de Borgsloot: maar hoevele anderen zullen er zijn? En wil men niet onregtvaardig zijn, dan zal men ook aan hen allen eene sluis moeten geven.

In de tweede plaats noemde spr. de overbrenging van het Winschoterpeil niet noodzakelijk. Die zaak is het eerst ter spraak gebragt door den Commissaris des Konings, en daarvoor waren twee redenen: 1) om een' waterweg te vinden voor groote schepen op min kostbare wijze: daardoor won men 1.39 el graafkosten. Later nu bleek, dat het Damsterdiep daartoe ongeschikt was. De hoofdreden, de vermindering van kosten, heeft men niet kunnen bereiken. De commissie echter is nu daarvan afgegaan en heeft een nieuw plan ontworpen. Spr. gelooft, dat zij hare opdragt in zoover is te buiten gegaan. Maar de overbrenging van het Winschoterpeil zal verderfelijk zijn. De afstrooming van het water van het Winschoterdiep, bij eene afsluiting van het Reitdiep, zal niet nadeelig zijn voor Hunsingo- en het Westerkwartier. Vele waterbouwkundigen hebben zulks beweerd; ook de heer Reinders is dit gevoelen toegedaan; en als deze thans over het zelfde onderwerp zou schrijven, dan gelooft spr., dat hij bij den veranderden stand van zaken nog te eerder tot dezelfde resultaten zoude komen. Immers aan het Reitdiep wordt nu onttrokken het water van Sappemeer, Kropswolde, alsmede van Hunsingo, dat door eene groote sluis te Zoutkamp zal afstroomen.

Als men aan de stad Groningen het Reitdiep ontneemt als scheepvaartkanaal, dan zal men aan de provincie de hartader ontnemen, die men haar later niet kan teruggeven.

In de derde plaats heeft het kanaal groote gebreken. De dijken hebben de drukking van 1.39 el water te verduren. Zij zullen daardoor doorkwellen en schade aan den landbouw doen. Men wil ze daartegen met klei bedekken; maar wanneer die klei nu daarheen moet aangevoerd worden, hetwelk bij den dargachtigen grond wel te denken is, — welke kosten van vervoer zal men dan niet moeten maken?

Spr. heeft nog een bezwaar. Men heeft gesteld, dat het waterverlies zoo groot zal zijn, dat de stand van 4.50 el in den zomer niet behouden zal kunnen worden. De commissie erkent dit, daar zij voorstelt om 26 dm. zeewater te laten binnenvloeijen. Maar zoude dit niet den verderfelijksten invloed hebben op den gezondheidstoestand der ingezetenen? En voorts, daar het bekend is, dat uit eene vereeniging van zeewater en veenwater slib ontstaat, — zoude men dan niet moeten vreezen voor eene opslibbing van het kanaal?

In de vierde plaats: zoo men geene bakens stelt, dan kan de schipper niet weten, op welke diepte hij vaart op het kanaal. Het model van kanaal is gevaarlijk in de praktijk, maar het zal daarop niet kunnen gehouden worden, en het gevolg zal zijn, dat door wegzakking der bermen, ook wegens de gevaarlijke glooijing, het niet meer 4.50 el diep, maar in het midden misschien op 3.50 zal zijn.

Eindelijk gelooft spr. ook niet, dat de gemeentebesturen bijdragen zullen voor zulk een onbevaarbaar, gevaarlijk, ondiep en ondoelmatig kanaal.

De heer Tigchelaar wijst op de belangstelling die deze zaak, ook blijkens de vele ingekomene adressen, ondervindt. Hij gelooft, dat men die niet mag over het hoofd zien, omdat men allen zooveel mogelijk moet helpen, en moet zorgen, dat het eene deel der provincie niet worde bevoorregt boven het andere. Het rapport heeft in dit opzigt op hem een' onaangenamen indruk gemaakt, daar het grootendeels alleen strekt ter verbetering van de veenkoloniën. Spr. acht het stelsel van een nieuw kanaal te graven op zich zelf ongelukkig. Hij gaat verder na de gevolgen van den aanleg van dat kanaal voor de streken, waarlangs het zal worden gelegd. Er zullen niet, zooals de commissie beweert, fabrijken worden opgerigt achter de hooge kaden; de doorkwelling van water zal hoogst verderfelijk zijn voor de nabij gelegen landen; de opbrengst van het grasgewas der kaden zal in geene verhouding kunnen komen met het onderhoud hiervan, en toch is bij de berekening der commissie wel die opbrengst, maar niet dit onderhoud in rekening gebragt, die streken zullen belemmering ondervinden voor het landgebruik.

Spr. treedt hierop in becijferingen van de verbetering van het Damsterdiep, die hij tegen de cijfers der commissie overstelt; zegt, dat bij verlating van deze verbetering, de 69 thans bestaande fabrijken langs dat diep geheel op den achtergrond worden geschoven; en dat de stad Groningen, bij wier bloei de provincie zooveel belang heeft, dan eene landstad zou worden in plaats van eene zeestad. Ten slotte drukt spr. zijne hoop uit, dat, mogt al de minister van binnenl. zaken zijne goedkeuring schenken aan het plan der commissie, de Staten Generaal de voorgedragene subsidiën daarvoor niet zullen goedkeuren.

De vergadering wordt hierop door den voorzitter verdaagd tot morgen voormiddag om 10 uur.

Zitting van Dingsdag den 21sten October.

Alle leden zijn tegenwoordig met uitzondering van den heer Roemeling.

Na vaststelling der notulen wordt gelezen de conclusie van een adres van B. J. Kruger en andere ingelanden van de scheperij Midwolda, tegen de vereeniging der waterschappen Hunsingo en Fivelingo. — Bij de andere adressen gevoegd.

Thans worden de beraadslagingen voortgezet over de conclusie van het rapport der staats-commissie en wel over het kanaal van Groningen naar Delfzijl.

De heer Smid zal, nadat het onderwerp door zoovele en bekwame leden is verdedigd en bestreden, kort zijn. Hij meent evenwel rekenschap te moeten geven, waarom hij voor de conclusie van de commissie op dit punt zal stemmen en van de redenen die hem daartoe hebben geleid: omdat hij nl. het graven van het geprojecteerd kanaal beschouwt als een geschikt middel om van de hoeveelheid water bevrijd te worden, die den landbouw zoo hinderlijk is; omdat de groote scheepvaart daardoor in aanmerkelijk beteren toestand zal geraken; omdat hij de overtuiging heeft, dat, als tot dit kanaal niet wordt besloten, er dan aan geene afsluiting van het Reitdiep kan worden gedacht. Verder merkt spr. nog op, dat hoezeer hij voor het nieuwe kanaal is, hij daarom niet gehouden wil worden voor de geheele splitsing van het waterschap Fivelingo te zullen zijn.

De heer van Ittersum voert aan, dat de discussiën tot nu toe gehouden, het bewijs opleven van de hooge belangstelling der vergadering in de ontworpene plannen. Geen wonder: de staatscommissie ziet in hare voordragt eene bevordering van alle hoofdbronnen van volksbestaan in deze provincie. Het was voorzeker eene moeijelijke taak voor de commissie om aller belangen te bevredigen; spr. brengt zijne hulde aan de onvermoeide werkzaamheden en de kennis door die commissie betoond. Spr. is door het rapport der centrale afdeeling eerst in kennis gesteld met het resultaat der gevoerde discussiën in de afdeelingen, omdat ook hij tot zijn leedwezen niet daarin heeft kunnen tegenwoordig zijn. Hij heeft uit dat rapport en uit de hier gevoerde discussiën opgemerkt, dat er een groot verschil van gevoelen bestaat. Hoe zou het ook anders mogelijk zijn geweest? Eenstemmigheid van zoovele leden zou doen twijfelen aan een behoorlijk onderzoek. De eene partij is voor een nieuw scheepvaartkanaal, terwijl eene andere meent dat dit niet noodig is, bij het bestaan van het Reitdiep. Nu is bij hem de vraag opgekomen: hoe moet, hoe mag hij stemmen? Volgens eed en pligt, maar ook niet anders dan met volkomene overtuiging. Zou hij op dit oogenblik moeten kiezen, hij zou stemmen voor eene verbetering van het Damsterdiep. Maar, zegt de commissie, dit zal 7 ton goud meer kosten dan het nieuwe kanaal. Neen, antwoorden anderen hierop, dat zijn schrikbeelden. De commissie meent de belangen van stad en provincie te bevorderen, en ziet, daar komen tal van adressen in die dringend verzoeken de voorstellen dier commissie niet aan te nemen. Wat is bij dit verschil van meeningen waarheid? De waarheid is het meest waarschijnlijk te vinden bij den hoofdingenieur van den waterstaat; deze moet aantoonen, dat het nieuwe kanaal de voorkeur verdient boven de verbetering van het Damsterdiep, en dat de begrooting der commissie juist is.

De zaak is te belangrijk om daartoe te besluiten zonder een uitgewerkt rapport van den hoofdingenieur. Spr. wenscht dit niet uit gemis aan voldoend vertrouwen in de commissie; neen, hij stelt daarin volkomen vertrouwen; hij gelooft wat omtrent de bemoeijingen van den hoofdingenieur bij de werkzaamheden der commissie gezegd is; maar dit acht hij niet voldoende, nu spraak is over tonnen gouds. Het is zijne bedoeling niet de zaak op de lange baan te schuiven, maar men zal, na jaren, niet vragen, of de plannen een half jaar eerder of later zijn uitgevoerd, maar wel of dat wat goedgekeurd is werkelijk goed is. Daarom stelt spr. als amendement voor, dat, in plaats van de conclusie der commissie aan te nemen, worde besloten: »dat aan den hoofd-ingenieur van den waterstaat in deze provincie zullen worden gezonden alle stukken betrekkelijk de uitvoering van de werken, genoemd in de conclusie van het rapport der staatscommissie, mitsgaders het plan van de meerderheid der centrale afdeeling over de verbetering van het Damsterdiep, om consideratie en advies, met begrooting van kosten en zooveel noodig met schetsteekeningen, ten einde daarvan rapport uit te brengen in de zomervergadering van 1857."

Verder hebben nog het woord gevoerd de heeren R. A. Quintus, Brongers, Veltman, Onnes, Lewe Quintus, Homan, Borst en de voorzitter, die zich vóór het plan der staatscommissie uitlieten, terwijl de heeren Mesdag, Houwing, de Haan en Wiertsema zich daartegen verklaarden.

(Wij komen op deze redevoeringen, die thans wegens gebrek aan tijd niet door ons konden worden opgenomen, nader terug.)

Hierop wordt de vergadering voor een kwartierour geschorst.

Bij de hervatting der werkzaamheden wordt het amendement van den heer v. Ittersum het eerst in behandeling gebragt. Het wordt bestreden door de heeren Schilthuis, de Haan en den voorzitter en ondersteund door de heeren de Sitter, Land en Tigchelaar, waarna het met 28 tegen 14 stemmen verworpen werd. (*Voor:* de heeren *v. Loon, Noordhof, Land, Bonthuis, de Marees van Swinderen, Wiertsema, J. W. Quintus, Houwing, Tigchelaar, O. Q. I. J. v. Swinderen, de Sitter, v. Ittersum, Allershof* en *Mesdag.*)

Het amendement van den heer Houwing, waarbij eene veranderde rigting van het kanaal meer nabij Appingedam wordt voorgesteld, wordt door den voorsteller toegelicht en door den heer Land ondersteund, terwijl de heer Tigchelaar er bezwaar tegen had. Het wordt met 32 tegen 10 stemmen verworpen. (*Voor:* de heeren *Land, Bonthuis, Wiertsema, de Haan, Smid, O. Q. I. J. v. Swinderen, de Sitter, Mesdag, v. Loon* en *Houwing.*)

Het amendement van den heer de Haan lokt eenige discussie uit omtrent de vraag of het als een amendement dan wel als een nieuw voorstel moet beschouwd worden. Met 15 tegen 27 stemmen wordt beslist, dat het een nieuw voorstel uitmaakte, strekkende om terug te komen op het besluit der vergadering van gisteren, waarbij was aangenomen, dat het rapport der commissie en niet het voorstel der centrale afdeeling zou in behandeling komen.

Een amendement van den heer Veltman, strekkende om aan den hoofdingenieur op te dragen om bij de uitvoering der werken voorstellen te doen om op die plaatsen waar hij zulks noodig oordeelt kunstwerken aan te leggen ten behoeve van de binnenlandsche communicatie, wordt met 40 tegen 2 stemmen aangenomen. (*Tegen:* de heeren *v. Slooten* en *Hooites.*)

De heer J. W. Quintus stelt een amendement voor om de voorbermen op het nieuwe kanaal weg te nemen en daardoor het gevaar van te sterke glooijing voor te komen, waaraan ten gevolge van de discussie nog bijgevoegd wordt, »tenzij de hoofd-ingenieur de uitvoering minder doelmatig mogt achten." Het wordt met 37 tegen 5 stemmen aangenomen. (*Tegen:* de heeren *Piccardt, Tonckens, Tigchelaar, O. Q. I. J. van Swinderen* en *Land.*)

Hierop wordt de conclusie van het rapport omtrent het kanaal zelf in stemming gebragt en met 27 tegen 15 stemmen tot de uitvoering besloten. (*Tegen:* de heeren *v. Loon, Noordhof, Land, Bonthuis, de Marees v. Swinderen, Wiertsema, J. W. Quintus, de Haan, Houwing, Tigchelaar, O. Q. I. J. v. Swinderen, de Sitter, v. Ittersum, Allershof* en *Mesdag*, die allen aanteekening in de notulen verzoeken, dat zij zich met het besluit niet hebben kunnen vereenigen.)

De vergadering wordt hierop verdaagd tot morgen voormiddag te 10 uur.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. van BOLHUIS HOITSEMA.